

ΑΙ ΩΔΑΙ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

(Εἰσαγωγή - Κείμενον - Ἑρμηνεία)

Υ Π Ο

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΤΣΑΚΩΝΑ

Ἑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ ἀνεύρεσις τῶν Ὠδῶν καὶ αἱ διάφοροι ἀυτῶν ἐκδόσεις.

Ἡ συλλογὴ αὕτη, γνωστὴ ὡς «Ὠδαὶ Σολομῶντος»¹, ἀποτελεῖται ἐκ 42 Ὠδῶν, ἐξ ὧν ἐλλείπει μόνον ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 2. Ἡ συλλογὴ ἦτο ἀγνωστος ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ μόνον, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀλλοχοῦ τῆς παρούσης μελέτης, ἐλαχίστας περὶ αὐτῆς πληροφoρίας εἶχομεν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἐκκλησιαστικoὺς συγγραφεῖς.

Ἡ δὲ ἀνακάλυψις αὐτῶν, κατὰ τοὺς ἐρευνητάς, θεωρεῖται ὡς ἡ μᾶλλον ἀξιόλογος ἀνεύρεσις ἀρχαίων χριστιανικῶν κειμένων, ἐπιχερόντων φῶς εἰς τὸν πρῶτον Χριστιανισμόν, μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ βιβλίου τῆς Διδαχῆς τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων².

Ἡ ἀνεύρεσις τῶν Ὠδῶν τούτων ὀφείλεται εἰς τὸν Rendel Harris, ὅστις τῷ 1905 ἀνεκάλυψεν αὐτάς εἰς ἓν συριακὸν χειρόγραφον, εἰς τὸ ὅποῖον αὐταὶ προηγούντο τῶν οὕτω καλουμένων Ψαλμῶν τοῦ Σολομῶντος, μιᾶς συλλογῆς ἐκ 18 Ψαλμῶν, ἀποδιδομένης ὡσαύτως εἰς τὸν Σολομῶντα. Πέρα δὲ τῆς κοινῆς ψευδωνυμίας, οὐδὲν τὸ κοινὸν ὑφίσταται μεταξὺ τῶν Ψαλμῶν καὶ τῶν Ὠδῶν Σολομῶντος, τῶν μὲν πρῶτων ἀποτελούντων καθαρῶς φαρισαϊκὸν προῖον τῶν μέσων τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος καὶ ἐκφραζόντων τὰς ἐλ-

1. Ἡ ἀπόδοσις τῆς συλλογῆς ταύτης εἰς τὸν σοφὸν Σολομῶντα ἀποτελεῖ εἰσέτι ἐν ἄλλοις πρόβλημα διὰ τοὺς ἐρευνητάς. Ὁ τίτλος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀρχαίας περὶ τῶν Ὠδῶν μαρτυρίας, χωρὶς ὅμως νὰ δίδεται μιᾶ ἰκανοποιητικῇ ἐξήγησις. Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ σοφὸς Σολομῶν συνέθεσε 1005 Ὠδὰς (Γ' Βασ. 5:12) πιθανὸν νὰ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπόδοσιν εἰς αὐτὸν τῆς συλλογῆς ταύτης, δὲν κρίνεται ὡς ἰκανοποιητικόν. Ὡσαύτως καὶ ἑτεροὶ τινες ἐξηγήσεις, διδόμεναι ὑπὸ τοῦ Bernard (The Odes of Solomon: eis Texts and Studies VIII, 3, Cambridge, 1912, σ. 14-16), δὲν δύνανται νὰ γίνουσι ἀποδεκταί. Οὕτω, κατὰ τὸν Bernard, παραμένει αἰνιγματώδης ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν Σολομῶντα τῆς συλλογῆς τῶν Ὠδῶν, ὡς παραμένει τοιαύτη καὶ ἡ ἀπόδοσις τῶν 18 Ψαλμῶν εἰς αὐτόν, οὔτινες Ψαλμοὶ ἀποδεδειγμένως ἀποτελοῦν προῖον τῶν Φαρισαίων.

2. J. Quasten, Patrology, I, σ. 160.

πίδας και έμπνεύσεις του βραδύτερου 'Ιουδαϊσμοῦ, τῶν δὲ 'Ωδῶν ἀποτελουσῶν ἐν τῶν ὀλίγων μέχρις ἡμῶν διασωθέντων παραγῶγων τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον ἀντανακλᾷ τὰς τάσεις καὶ πεποιθήσεις τοῦ πρώτου Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ ἐν δεῖγμα ἄριστον τῆς πρώτης ἐξω-κανονικῆς χριστιανικῆς ὑμνογραφίας, παράλληλον πρὸς τὴν ἕξαρσιν καὶ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς ἑβραϊκῆς καὶ ἰουδαϊκῆς ψαλμικῆς ποιήσεως καὶ ὑμνογραφίας.

Τὰς 'Ωδὰς ταύτας ἐξέδωκε τὸ πρῶτον, τῷ 1909, ὁ ἀνευρὼν αὐτὰς J. Rendel Harris³ μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὁμοῦ μετὰ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Σολομῶντος, ἐκ τοῦ εἰς χεῖράς του συριακοῦ χειρογράφου, χρονολογουμένου πιθανῶς ἐκ τοῦ 16ου μ.Χ. αἰῶνος. Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου ἀπουσίαζον αἱ 'Ωδαὶ 1 καὶ 2 καὶ τινες γραμμὰὶ τῆς 3ης 'Ωδῆς καὶ ὁ 18ος Ψαλμός. Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου ἔλειπεν οἰοσδήποτε τίτλος, γεγονός, ὅπερ καθίστα ἀνιγματικὴν τὴν φύσιν τῆς ἐν λόγῳ συλλογῆς. Τὸ γεγονός ὅμως, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ Σολομῶντος ἦσαν ἤδη γνωστοὶ εἰς τοὺς ἐρευνητὰς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀφ' ἑνός, καὶ ὅτι εἰς τὰς 'Ωδὰς περιλαμβάνοντο πέντε 'Ωδαὶ μνημονεύμεναι εἰς τὸ γνωστικὸν κοπιτικὸν ἔργον «Πίστις — Σοφία» ἀφ' ἑτέρου, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄμεσον ἀναγνώρισιν καὶ ταύτισιν τοῦ περιεχομένου τοῦ συριακοῦ χειρογράφου πρὸς τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τὰς 'Ωδὰς τοῦ Σολομῶντος. Ἡ δημοσίευσίς δὲ αὐτῆ τῆς ἐν λόγῳ συλλογῆς, ἰδίᾳ τῶν 'Ωδῶν τοῦ Σολομῶντος, προεκάλεσε ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐρευνητῶν, οἵτινες ἕκτοτε ἐπεδόθησαν εἰς μίαν ἐντονον προσπάθειαν σπουδῆς τῶν 'Ωδῶν καὶ διερευνησεως τῶν μετ' αὐτῶν συνδεομένων προβλημάτων. Τὸ ἐπόμενο ἐτος, τῷ 1910, εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μία γερμανικὴ ἔκδοσις, ἄνευ τοῦ συριακοῦ κειμένου, ὑπὸ τοῦ J. Flemming⁴, συνοδευομένη ὑφ' ἑνός ὑπομνήματος ὑπὸ τοῦ A. Harnack, εἰς τὴν σειρὰν «Texte und Untersuchungen» καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἠκολούθησε μία ἄλλη γερμανικὴ ἔκδοσις ὑπὸ τῶν Stark καὶ Ungnad⁵. Τῷ δὲ 1910-1911 ἐδημοσιεύθη μία γαλλικὴ ἔκδοσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Labourt μετὰ παρατηρήσεων ὑπὸ τοῦ Batiffol⁶ εἰς τὸ Revue Biblique. Ἀκολούθως, τῷ 1912, ὁ F. C. Burkitt⁷ ἀνεκάλυψεν ἐν δεύτερον χειρόγραφον

3. The Odes and Psalms of Solomon, Cambridge, 1909, 1911². Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐπανεξεδόθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν J. R. Harris καὶ A. Mingana, The Odes and Psalms of Solomon, 2 vols. Manchester, 1916/20, μετὰ παρομοιοτύπου τοῦ συριακοῦ κειμένου, μεταφράσεως καὶ ὑπομνημάτων.

4. J. Flemming — A. Harnack, Ein jüdisch-christliches Psalm-buch aus dem 1 Jahrhundert (Texte und Untersuchungen, 35, 4), Leipzig, 1910.

5. A. Ungnad - W. Stark, Die Oden Solomos, aus dem syrischen übersetzt, Bonn, 1910.

6. J. Labourt — P. Batiffol, Les Odes de Salomon, Paris, 1910.

7. F. C. Burkitt, «A New MS of the Odes of Solomon»· εἰς Journal of Theological Studies 13 (1912), σ. 372...

εἰς τὴν συριακὴν, εἰς τὴν Nitrian συλλογὴν, εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον (ἀρ. 14 538), περιέχον τὰς Ὡδὰς 17, 7-42. Τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον ἀνάγεται εἰς τὸν 10ον μ.Χ. αἰῶνα, περιεῖχε δὲ ὡσαύτως καὶ ἀποσπάσματα τῶν Ψαλμῶν τοῦ Σολομῶντος, ἀκολουθοῦντα τὰς Ὡδὰς, ὡς εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ R. H a r r i s.

Ὁ H. G r i m m e⁸, κατὰ τὸ 1911, ἐδημοσίευσε μίαν μετάφρασιν τῶν Ὡδῶν εἰς τὴν ἑβραϊκὴν, ἣν οὗτος ἐκλαμβάνει ὡς τὴν ἀρχικὴν γλῶσσαν τῶν Ὡδῶν, ὁμοῦ μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως. Τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει, 1911, ὁ G. D i e t t r i c h⁹ μετέφρασε τὰς Ὡδὰς εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὰς μεθ' ὑπομνήματος. Τὸ ἐπόμενον ἔτος, 1912, ὁ J. H. B e r n a r d¹⁰ ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τῶν Ὡδῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Texts and Studies».

Μετάφρασιν τῶν Ὡδῶν εἰς τὴν γερμανικὴν ἐδημοσίευσεν ὁ E. H e n n e c k e¹¹, περιληφθεῖσαν εἰς τὴν συλλογὴν του Neutestamentliche Apocryphen, γενομένην ὑπὸ τοῦ W. B a u e r¹². Εἰς δὲ τὴν γαλλικὴν, ἐκτὸς τῶν L a b o u r t καὶ B a t i f f o l, ἐξέδωκε τὰς Ὡδὰς ὁ C. B r u s t o n¹³ κατὰ τὸ 1912. Τέλος αἱ Ὡδαὶ ἐξεδόθησαν ἰταλιστί, τῷ 1914, ὑπὸ τοῦ L. T o n d e l l i¹⁴ καὶ ὀλλανδιστί, τῷ 1942, ὑπὸ H. J. E. W e s t e r m a n H o l s t i j n¹⁵.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐκδόσεων καὶ μεταφράσεων τῶν Ὡδῶν, εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πληθὺς ἄρθρων, ἀναφερομένων εἰς τὰ ποικίλα προβλήματα τῶν Ὡδῶν, γεγονός, ὅπερ ἐμφαίνει τὸ ζῶηρόν ἐνδιαφέρον τῶν ἐρευνητῶν ὡς πρὸς τὴν λίαν ἀξιόλογον ταύτην συλλογὴν¹⁶.

8. H. Grimme, Die Oden Salomos, syrisch-hebräisch-deutsch, Heidelberg, 1911.

9. G. Diettrich, Die Oden Salomos aus dem syrischen ins Deutsche übersetzt und mit einem Kommentar versehen (Neue Studien zur Geschichte d. Theologie und Kirche, 9), Berlin, 1911.

10. J. H. Bernard, The Odes of Solomon (Texts and Studies, 8, 3), Cambridge, 1912.

11. E. Hennecke, Neutestamentliche Apokryphen, Tübingen, 1924², σ. 437-472.

12. W. Bauer, Die Oden Salomos, Kleine Texte... 64, Berlin, 1933.

13. C. Bruston, Les plus anciens cantiques chrétiens, Paris, 1912.

14. L. Tondelli, Le Odi di Salomone, Rome, 1914.

15. H. J. E. Westerman Holstijn, Oden van Salomo, Zutphen, 1942.

16. Περὶ τούτων ἀπάντων πρβλ. Q u a s t e n, "Ἐνθ' ἀν., I, 167-8. — J. D a n i é - l o u, «Odes de Salomon» εἰς Dictionnaire de la Bible, Supplément, VI, σ. 677-684. — J. T. S a n d e r s, The New Testament Christological Hymns: Their Historical Religious Background· εἰς Society for New Testament Studies· Monograph Series, 15, Cambridge, University Press, 1971, σ. 101-120. — F.-M. B r a u n, Jean le Théologien et son Évangile dans l' Église Ancienne, Paris 1959, σ. 224-251.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔχομεν μίαν μετάφρασιν ἐκ τοῦ συριακοῦ κειμένου, γενομένην ὑπὸ τοῦ W. Frankenberg¹⁷. Ἡ προσπάθεια τοῦ Frankenberg συνίσταται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν Ὠδῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν αὐτῶν εἰς καθαρῶς βιβλικὴν γλῶσσαν, καὶ δὴ τὴν γλῶσσαν τῶν Ψαλμῶν τῆς Π.Δ., ὅπερ ὅμως οὗτος ἐνίοτε δὲν ἐπιτυγχάνει, λόγῳ τῆς στερεᾶς προσκολλήσεώς του εἰς τὸ συριακὸν καὶ εἰς τοὺς γραμματικούς καὶ συντακτικούς κανόνες τῆς ἑλληνικῆς, ἣν αὐτὸς χρησιμοποιεῖ. Τοῦτο καθιστᾷ τὴν μετάφρασιν ταύτην δυσκίνητον καὶ ἀνιαράν. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ἐκ τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως ἀπουσιάζει ἡ 1η Ὠδὴ καὶ βεβαίως καὶ ἡ 2α Ὠδὴ, ἣτις ἑλλείπει ἐξ ὅλων τῶν χειρογράφων.

Ἡ ἀνάγκη λοιπόν, ἡ ὑπαγορευομένη ἐκ μιᾶς ταιαύτης ἐλλείψεως τῶν Ὠδῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς μεταφράσεως τῆς πνευματικῆς ταύτης συλλογῆς τοῦ πρώτου Χριστιανισμοῦ, ἣτις εἶναι πλήρης θεολογικῶν διδασκαλιῶν καὶ μυστικισμοῦ καὶ διαζωγραφίξει τὴν πλήρη ἀφοσίωσιν τῆς σεφωσμένης ψυχῆς πρὸς τὸν Κύριόν της καὶ τὴν γνῶσιν καὶ ἀλήθειάν Του.

Ἡ μετάφρασις, ἣν ἐπεχείρησα, βασικῶς στηρίζεται εἰς τὸ κείμενον τοῦ Bernard εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Frankenberg (ἑλληνιστί), τοῦ E. Hennecke (γερμανιστί) καὶ εἰς τὰ ἀποσπάσματα τὰ ἀναφερόμενα ἐκ τῶν Ὠδῶν εἰς τὰ διάφορα σχετικὰ περὶ αὐτὰς ἄρθρα. Ἐπεχείρησα δὲ νὰ παραμείνω ἐντὸς τῆς βιβλικῆς ὀρολογίας, ἣτις χαρακτηρίζει τὰς Ὠδὰς, ἀπλοποιῶν συγχρόνως διαφόρους ἐκφράσεις, ἵνα καταστήσω τὴν μετάφρασιν προσιτὴν εἰς εὐρύτερα στρώματα ἀναγνωστῶν.

Ἡ ἐν συνεχείᾳ τῆς μεταφράσεως ἐκτιθεμένη ἐρμηνεία τῶν Ὠδῶν σκοπεῖ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, τὴν ἐκθεσιν τῆς διδασκαλίας των καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ πλαισίου, τῆς βιβλικῆς διδασκαλίας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πλαισίου ὁ συγγραφεὺς οὗτος κινεῖται. Συγχρόνως διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ὠδῶν ζητῶ, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, νὰ ἀποσείσω τὴν παρά τισιν ἐπικρατοῦσαν μετ' ἐπιφυλάξεως ἐκδοχὴν, ὅτι αἱ Ὠδαὶ ἀποτελοῦν προῖόντων γνωστικῆς προελεύσεως, λόγῳ διαφόρων ἐκφράσεων ἢ συμβολισμῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ εἰς γνωστικὰ κείμενα. Βεβαίως τὴν μὴ γνωστικὴν προέλευσιν τῶν Ὠδῶν ὑποστηρίζουν σήμερον ἐπιφανεῖς ἐρμηνευταί. Ἡ γνώμη των ὅμως αὕτη οὐδόλως θεωρεῖται ὡς ἐκ τῶν προτέρων συμπέρασμα διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ὠδῶν. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τῶν Ὠδῶν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς ἐκδοχῆς περὶ τῆς συλλογῆς ταύτης, ὡς προῖόντος τοῦ πρώτου χριστιανισμοῦ μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν ποικίλων ἐκφάνσεων εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας του καὶ τῶν ποιητικῶν προῖόντων του, δι' ὧν ἐξυμνεῖτο τὸ μέγα γεγονός τῆς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ σωτηριῳδίᾳ Ἀποκαλύψει καὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ

17. Das Verständnis der Oden Salomos: εἰς Beihefte zur Z.A.W. XXI, Giessen, 1911,

ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς νέας διὰ τοῦ Χριστοῦ δημιουργηθείσης πνευματικῆς πραγματικότητος. Ἐὰν ὁ ἀντικειμενικὸς οὗτος σκοπὸς ἐπιτευχθῆ, τότε ἡ ἐργασία αὐτὴ θὰ ἔχῃ ἐπιτύχει νὰ ἀναπαραστήσῃ, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὴν γησίαν ἀτμόσφαιραν τοῦ πνεύματος τῆς χάριτος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ζῆ καὶ κινεῖται ὁ πρῶτος χριστιανισμὸς.

2. Ἡ γ λ ῶ σ σ α τ ῶ ν ᾠ δ ῶ ν.

Πέρα τοῦ ἀδιαμφισβητήτου γεγονότος, ὅτι αἱ ᾠδαὶ ἀποτελοῦν ἐν ἔξοχον δεῖγμα ποιήσεως καὶ βαθέως θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ, οὐδὲν ἕτερον στοιχεῖον ἐν σχέσει πρὸς αὐτάς δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ μετὰ πεποιθήσεως καὶ τελεσιδίκως.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ἐν ἣ ἐγράφησαν αἱ ᾠδαί.

Πλεῖστοι ὅσα προσπάθειαι ἀνελήφθησαν πρὸς προσδιορισμὸν τῆς γλώσσης τῶν ᾠδῶν, πλὴν ὅμως οὐδεμία τούτων ἔτυχε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας.

Τὴν ἐλληνικὴν, ὡς ἀρχικὴν γλῶσσαν τῶν ᾠδῶν, ὑπεστήριξε πρῶτος ὁ J. R. H a r r i s, ὅστις, συγκρίνων τοὺς συριακοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Σολομῶντος πρὸς τὸ γνωστὸν ἐλληνικὸν κείμενον αὐτῶν, εὔρεν ὅτι πολλαὶ ἀναγνώσεις τοῦ συριακοῦ ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὁ μεταφραστὴς τῶν Ψαλμῶν εἰς τὴν συριακὴν εἰργάζετο ἐξ ἐλληνικοῦ κειμένου. Οὕτω, αὐτὸς συνεπέρανεν, ὅτι τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ ὡς πρὸς τὰς ᾠδάς, αἵτινες προηγούντο τῶν Ψαλμῶν εἰς τὸ ἐνιαῖον χειρόγραφόν του. Δὲν προσάγει ὅμως αὐτὸς ἀπόδειξιν ἱκανοποιητικὴν. Διότι, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Bernard¹⁸, ἡ συνύπαρξις τῶν ᾠδῶν μετὰ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Σολομῶντος δὲν σημαίνει ἀναγκαστικῶς, ὅτι ἀμφότερα αἱ συλλογαὶ ἔχουν τὴν αὐτὴν ἱστορίαν κειμένου. Τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῆς ἐλληνικῆς, ὡς ἀρχικῆς γλώσσης τῶν ᾠδῶν, ὑπεστήριξαν βραδύτερον οἱ H. G u n k e l¹⁹ καὶ R. H. C o n n o l l y²⁰ καὶ ἐσχάτως ὁ Q u a s t e n²¹ καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων οἱ καθηγηταὶ Π. Μ π ρ α τ σ ι ῶ τ η ς²², καὶ Π. Χ ρ ῆ σ τ ο υ²³. Ἡ γνώμη περὶ τῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν συγγραφῆς τῶν ᾠδῶν τοῦ Σολομῶντος φαίνεται μᾶλλον πιθανωτέρα, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τοῦ χρόνου συγγραφῆς τῶν ᾠδῶν, τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρήχθησαν καὶ εἰς ὃ ἀπηυθύνοντο, ὡς καὶ τῆς ἰδεολογικῆς

18. Ἐνθ' ἄν., σ. 9.

19. «Die Oden Salomos» εἰς Z.N.W. 11 (1910), σ. 291-328.

20. «Greek the Original Language of the Odes of Solomon» εἰς J. Th. St. 14 (1913), σ. 530 ἔξ.

21. Ἐνθ' ἄν., σ. 161.

22. Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Π.Δ., σ. 629.

23. «Ἡ Ὑμνογραφία τῆς Ἀρχαϊκῆς Ἐκκλησίας» εἰς Ἐπιστημονικὴν Ἐπετηρίδα Θεολογ. Σχολῆς Ἀριστοτ. Πανεπιστ. Θεσσαλον., τόμος 3ος, Θεσσ. 1958 σ. 65, 90.

συγγενείας, ἣν αὐται ἐμφανίζουσι πρὸς τοὺς συγχρόνους αὐταῖς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς.

Τοῦτο ὅμως, οὐδόλως ἀπέκλεισεν, ἐφ' ὅσον ἡ ὅλη ὑπόθεσις τῆς γλώσσης κινεῖται ἐπὶ πιθανολογίας, τὴν ὑποστήριξιν τῆς γνώμης, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ συνετάγησαν εἰς μίαν τῶν λοιπῶν βιβλικῶν γλωσσῶν.

Οὕτως ὁ Α. H a r n a c k ὑπεστήριξε, ὅτι ἀρχικῶς αἱ ᾿Ωδαὶ ἐγράφησαν εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ ὑπὸ Ἰουδαίου συγγραφέως, τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ὑπεστήριξε βραδύτερον καὶ ὁ H. G r i m m e²⁴, στηριζόμενοι ἀμφότεροι εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἀρχαίους καταλόγους μεταξὺ τῶν Ἀποκρύφων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὁμοῦ μετὰ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Σολομῶντος²⁵. Σήμερον ὅμως ἀποτελεῖ γεγονός ἀναμφισβήτητον, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ Σολομῶντος δὲν ἐγράφησαν ἐπὶ Ἰουδαίου ἐδάφους, οὔτε ὑπὸ Ἰουδαίου συγγραφέως, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω²⁶.

Μεῖζονα ὑποστήριξιν ἔσχε παλαιότερον καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ ἐκδοχή, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ ἐγράφησαν πρωτοτύπως εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν. Πρῶτος ὑπεστήριξε τοῦτο ὁ B e r n a r d²⁷ εἰς τὴν ἐκδοσίαν του, στηριζόμενος εἰς τὴν θέσιν τοῦ H a r r i s, ὅτι ἡ συριακὴ γλῶσσα τῶν ᾿Ωδῶν καὶ φράσεις τινὲς εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου συμπίπτουσιν. Ὁ H a r r i s ὅμως ἐζήτει νὰ ἀποδείξη, ὅτι ὁ Ἐφραὶμ ἐγνώριζε τὰς ᾿Ωδὰς Σολομῶντος, ἐνῶ ὁ B e r n a r d δρᾷττεται τῆς συγκρίσεως πρὸς ἀναγνώρισιν ἑνὸς συριακοῦ πρωτοτύπου τῶν ᾿Ωδῶν. Εἰς τὸ συμπέρασμα του ὅμως αὐτὸ ὁ B e r n a r d καταλήγει πιθανολογικῶς, ἄνευ προσκομίσεως ἀδιασείστων ἐπιχειρημάτων. Τὸ ἕτερον ἐπιχείρημα τοῦ B e r n a r d, ὅτι τὸ ὄλον θέμα τῶν ᾿Ωδῶν ἐμφανίζει χρῶμα συριακὸν ἢ παλαιστινιακὸν καὶ πιθανὸν ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀρχικὴ γλῶσσα αὐτῶν νὰ ἦτο συριακὴ, δὲν δύναται σοβαρῶς νὰ ὑποστηριχθῇ, διότι τόσαι ἄλλαι συγγραφαὶ ἐμφανισθεῖσαι ἐπὶ παλαιστινιακοῦ ἢ συριακοῦ ἐδάφους ἐγράφησαν ἑλληνιστί, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ ἑλληνιστικὸς χριστιανισμὸς εἶχε λάβει εὐρείας διαστάσεις, ἐνῶ αἱ ἐπιχώριοι γλῶσσαι δὲν εἶχον εἰσέτι καταστῆ φιλολογικὰ μέσα ἐκφράσεως.

Τὴν συριακὴν ἐν τούτοις — καὶ δὴ τὴν ἀντιοχειανὴν — προέλευσιν τῶν

24. Ὁ H. G r i m m e μάλιστα ὑπεστήριξε, ὅτι ὅπισθεν τοῦ συριακοῦ καὶ κοπτικοῦ κειμένου κεῖται ἕν κείμενον εἰς βιβλικὴν ἑβραϊκὴν γεγραμμένον. Οὗτος μετέφρασε τὸ ὑπάρχον συριακὸν κείμενον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν καὶ εὑρε σημεῖα ἀλφαβητικῆς ἀκολουθίας εἰς τὸ ἀνακατασκευασθὲν ἑβραϊκὸν κείμενον (πρβλ. B e r n a r d, "Ἐνθ' ἀν., σ. 9-10, ἐνθα ἐκτίθενται ἅπαντα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Grimme).

25. D a n i é l o u, "Ἐνθ' ἀν., σ. 677.

26. Ὁ A. M i n g a n a ὑπεστήριξε ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ ἐγράφησαν εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν (πρβλ. A. M i n g a n a, «Odes of Solomon» εἰς J. H a s t i n g s, Dictionary of the Apostolic Church, 2 vols. Edinburgh, 1954, vol. II, σ. 100-106, εἰδικῶς σ. 103.

27. "Ἐνθ' ἀν., σ. 10-11.

Ὠδῶν ὑπεστήριξε παλαιότερον καὶ ὁ C. F. Burney²⁸. Κυρίως ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος ἐδράζεται ἐπὶ δύο δεδομένων:

Πρῶτον, ὅτι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἐδεσσαν, ἡ συριακὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα συνεβάδιζον²⁹ καί, ἐφ' ὅσον ἡ περιοχὴ αὐτὴ θεωρεῖται ὁ γενεσιουργὸς τόπος τῶν Ὠδῶν, πιθανὸν νὰ ἐγράφησαν αὐταὶ εἰς τὴν συριακὴν.

Δεύτερον, παλαιότερον ἐπιστεύετο, ὅτι συγγραφεὺς τῶν Ὠδῶν ἦτο ὁ γνωστὸς Βαρδῆσάνης, ὅστις κατὰ πληροφορίαν τοῦ Ἐπιφανίου, ἐξεφράζετο μετὰ τῆς αὐτῆς εὐχερείας εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας, τὴν συριακὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν³⁰. Σήμερον ὁμοῦ ἀπορρίπτεται ἡ ἐκδοχὴ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Βαρδῆσάνους συγγραφῆς τῶν Ὠδῶν διὰ διαφόρους λόγους καὶ κυρίως διότι ἡ συριακὴ γλῶσσα κατέστη φιλολογικὴ τσιαύτη ἀπὸ τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνος, ἐνῶ ἡ ἑλληνικὴ ὡς μέσον ἐκφράσεως, κατὰ τὴν προσφυᾶ ἔκφρασιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Π. Χρήστου «εἶναι τόσον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς διασποράς»³¹. Ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Βαρδῆσάνους συγγραφὴ τῶν Ὠδῶν ἀπορρίπτεται καὶ ὑπὸ τῶν εἰσέτι δεχομένων, ὅτι αἱ Ὠδαὶ ἐγράφησαν πρωτοτύπως συριαστὶ³².

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν ἐγράφησαν αἱ Ὠδαὶ. Ἡ πιθανώτερα ἐκδοχὴ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ ὑποστηρίζουσα τὴν ἑλληνικὴν ὡς γλῶσσαν τοῦ πρωτοτύπου, ἐφ' ὅσον ἀποκλείεται ἡ ἑβραϊκὴ ἢ ἡ ἀραμαϊκὴ ὑπὸ πάντων τῶν ἐρουνητῶν³³ καὶ ἡ συριακὴ μεγάλως ἀμφισβητεῖται ἐκ λόγων, οὓς εἰδομεν ἀνωτέρω. Ὁ χρόνος συγγραφῆς τῶν Ὠδῶν, ἀναγόμενος ὑπὸ τινων εἰς τὸν 1ον μ.Χ. αἰῶνα, ἢ θεολογία των, ἢ σχέσις, ὡς θὰ ἴδωμεν, πρὸς τὴν καινοδιαθηκικὴν γραμματείαν, καὶ δὴ τὴν Ἰωάννειον, ἢ ἐν τῇ κοπτικῇ μεταφράσει τῶν πέντε Ὠδῶν, τῶν σφριζομένων εἰς τὸ γνωστὸν ἔργον «Πίστις-Σοφία» πρῶθις ἐλληνικῶν ὄρων, ἢ θέσις τῶν Ὠδῶν ἐν τῇ πρώτῃ Ἐκκλησίᾳ κ.λ.π. συνηγοροῦν πιθανὸν ὑπὲρ ἑνὸς ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου ἀπολεσθέντος.

28. C. F. Burney, *The Aramaic origin of the Fourth Gospel* (1922), σ. 159-171.

29. F.-M. Braun, "Ἐνθ' ἀν.", 225. πρβλ. R. M. Grant, «The Odes of Solomon and the Church of Antioch» εἰς J. B. L. 63 (1944), σ. 363-377.

30. Παναρίον, LVI, ἀλόγιός τις ὢν ἐν ταῖς δυοῖν γλώσσαις Ἑλληνικῇ τε διαλέκτῳ καὶ τῇ τῶν Σύρων φωνῇ». (Ἡ παραπομπὴ ἐκ τοῦ F.-M. Braun, "Ἐνθ' ἀν.", σ. 225, ὑποσ. 4). Τὴν ὑπὸ τοῦ Βαρδῆσάνους συγγραφὴν τῶν Ὠδῶν ὑπεστήριξαν ὁ C. F. Burney, ("Ἐνθ' ἀν.) καὶ ὁ W. R. Newbold, «Bardaisan and the Odes of Solomon» εἰς J.B.L. 30 (1911), σ. 161-204.

31. "Ἐνθ' ἀν.", σ. 91.

32. J. H. Bernard, "Ἐνθ' ἀν.", σ. 11, ὑποσ. 1. — R. M. Grant, "Ἐνθ' ἀν.

33. Daniéλου, "Ἐνθ' ἀν.", σ. 678.

3. Τίς ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν; Χρονολογία καὶ τόπος συγγραφῆς τῶν ᾿Ωδῶν.

Ἄλυτον παραμένει εἰσέτι καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ συγγραφέως τῶν ᾿Ωδῶν τοῦ Σολομώντος. Οὐδέποτε ὑπεστηρίχθη ὡς συγγραφεὺς ὁ σοφὸς Σολομών, τοῦ ὁποῦ ὅμως τὸ ὄνομα διεδραμάτισε ῥόλον τινά, ὥστε αἱ ᾿Ωδαὶ νὰ θεωρῶνται ὡς ἐντασσόμεναι ἐντὸς ἰουδαικοῦ ἐδάφους καὶ ὑποστᾶσαι βραδύτερον ἐπεξεργασίαν τινά ὑπὸ τινος χριστιανικῆς χειρός. Ἡ ἰουδαϊκὴ ὅμως προσέλευσις τῶν ᾿Ωδῶν ἀπορρίπτεται σήμερον διὰ διαφόρους λόγους, ἐν οἷς σπουδαίαν θέσιν κατέχουν τὸ ἐνιαῖον τῶν ᾿Ωδῶν, ὡς προελθουσῶν ἐξ ἐνὸς συγγραφέως, καὶ ἡ εὐρεῖα χριστιανικῆ διδασκαλίᾳ μετὰ τινων γνωστικῶν στοιχείων, ἡ ἐκφραζομένη ἐν ταῖς ᾿Ωδαῖς.

Ἡ παλαιότερον ὑποστηριχθεῖσα θεωρία, καθ' ἣν συγγραφεὺς τῶν ᾿Ωδῶν ἐθεωρεῖτο ὁ γνωστικὸς Βαρδησάνης, δὲν γίνεται σήμερον δεκτὴ³⁴. Ἡ θεωρία αὕτη ἐστηρίχθη εἰς τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ ἐγράφησαν πρωτοτύπως εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, καὶ εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ᾿Ωδῶν μετὰ τοῦ Βιβλίου τῶν Νόμων τῶν χωρῶν, ἔργου γραφέντος ὑπὸ τοῦ Βαρδησάνους εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν³⁵.

Ἄγνωστος λοιπὸν παραμένει εἰσέτι ὁ ἐπώνυμος συγγραφεὺς. Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ λεχθῆ περὶ αὐτοῦ, εἶναι ὅτι οὗτος ἦτο εἷς βαθὺς γνώστης τῶν Γραφῶν, συγγραφεὺς μὲ ποιητικὴν φλέβαν, κλίνων πρὸς τὸν θρησκευτικὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν θεῖαν μεταρσίωσιν, ὡς ἐμφαίνεται διὰ μέσου τῶν γραμμῶν τῶν ᾿Ωδῶν. Αἱ ἐλαφραὶ γνωστικαὶ ἀποκλίσεις αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρίσουν αὐτὸν ὡς γνωστικόν, ἐκπρόσωπον τῆς γνωστικῆς κινήσεως, ὡς αὕτη διμορφώθη κατὰ τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἔχει βαθεῖας τὰς ρίζας τῆς ἐμπειυσεῶς του καὶ τῆς θεολογικῆς συγκροτήσεώς του εἰς τὴν βιβλικὴν περιοχὴν, ἐμφανίζεται βαθὺς μελετητῆς τόσον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅσον καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, γεγονός δὲν ἀποκλείει τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι πιθανῶς οὗτος νὰ ἦτο χριστιανὸς ἐξ ἰουδαίων. Ἡ γνώμη αὕτη ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τινων ἐρευνητῶν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ διότι ἡ ἐν ταῖς ᾿Ωδαῖς ἐκτιθεμένη θεολογικὴ διατύπωσις κινεῖται μᾶλλον ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἰουδαικοῦ χριστιανισμοῦ³⁶. Τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ ἄλλωστε ἤγαγε τὸν Harnack, εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔργον Ἰουδαίου τινός, ἐπεξεργασθεῖσαι βραδύτερον ὑπὸ τινος χριστιανοῦ ἐκδότου³⁷. Καίτοι ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Harnack, ὡς θὰ ἴδωμεν ἄλλαχού, σήμερον ἀπορρίπτεται, παραμένει ὅμως τὸ γεγονός, ὅτι ἐν ταῖς ᾿Ωδαῖς ἀφθονοῦν αἱ ἰδέαι

34. Quasten, "Ενθ' ἀν.", 161. — Bernard, "Ενθ' ἀν.", σ. 11, ὑποσ. 1.

35. F. - M. Braun, "Ενθ' ἀν.", σ. 240. Πρβλ. Newbold, "Ενθ' ἀν.", σ. 161 ἐξ.

36. Daniéλου, "Ενθ' ἀν.", σ. 678.

37. Bernard, "Ενθ' ἀν.", σ. 2.

τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὡς καὶ τὰ φιλολογικὰ σχήματα αὐτῆς, ἰδίᾳ τῶν Ψαλμῶν (παρλληλισμοὶ τῶν μελῶν, συνωνυμικοὶ καὶ ἀντιθετικοὶ) ὡς καὶ ἡ θερμότης τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὡς αὐτὸ ἐκφράζεται εἰς τὰ ποιητικὰ βιβλία τῆς Π. Δ.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τῶν ᾿Ωδῶν δὲν ὑφίσταται μεγάλη διαφωνία μετὰξὺ τῶν ἐρευνητῶν. Οἱ πλεῖστοι τοποθετοῦν αὐτὰς εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος. Ἡ ἐκδοχὴ, ἡ στηριζομένη εἰς τὴν ᾿Ωδὴν 4, 1, καθ' ἣν ὁ Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων δὲν εἶχεν εἰσέτι καταστραφῆ, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ ἐγράφησαν λίαν ἐνωρίς, ἤτοι πρὸ τοῦ 70 μ.Χ. δὲν φαίνεται πιθανή³⁸, δεδομένου, ὅτι ἄλλαι διδασκαλῖαι τῶν ᾿Ωδῶν ἀναφέρονται εἰς βραδυτέραν περίοδον, ὡς κυρίως ἡ περὶ τῆς εἰς Ἄδου καθόδου τοῦ Κυρίου κ.λπ. Ἐπειτα ἡ σχέσις τῶν ᾿Ωδῶν πρὸς τὸ θεολογικὸν περιβάλλον, ἐν ᾧ ἐγράφη τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, μαρτυρεῖ μᾶλλον μίαν βραδυτέραν περίοδον διὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ᾿Ωδῶν.

Ὁ R. Harris τοποθετεῖ τὴν συγγραφὴν τῶν ᾿Ωδῶν εἰς τὸ τέλος τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος³⁹, ὁ δὲ Bernard εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος (150-190 μ.Χ.)⁴⁰. Εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος τοποθετεῖ τὴν συγγραφὴν τῶν ᾿Ωδῶν ὁ Quasten⁴¹ καὶ ὁ Grant, τοῦ τελευταίου δεχομένου, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ ἤσαν γνωσταὶ εἰς τὸν Ἰγνάτιον Ἀντιοχείας⁴². Ἡ γνώμη τῶν Quasten καὶ Grant, τοποθετούντων τὴν συγγραφὴν τῶν ᾿Ωδῶν εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος φαίνεται πιθανώτερα, πρὸς ἣν καὶ συμφωνοῦμεν.

Τέλος ὡς πρὸς τὸν τόπον συγγραφῆς τῶν ᾿Ωδῶν ἡ κοινὴ ὁμολογία, ὅτι αὐταὶ ἐκπροσωποῦν μορφήν τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ, ἐμπεποτισμένου ὑπὸ μυστικιστικῶν στοιχείων, δὲν συναντᾷ σοβαρὰς ἀντιρρήσεις. Εἰς τὸν ἀνατολικὸν χριστιανισμὸν, ἀναπτυχθέντα εἰς τὴν Συρίαν, τὰ μυστικιστικὰ στοιχεῖα ἀφθοοῦν καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐλληνιστικῶν στοιχείων, ἅτινα καθίστανται ἐμφανῆ εἰς τὰς ᾿Ωδάς, ὡς καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, ἐνισχύει τὴν θέσιν περὶ τῆς προελεύσεως τῶν ᾿Ωδῶν ἐξ ἐνὸς ὁμοίου περιβάλλοντος (Harris, Bernard, Daniélou, Quasten, Grant κ.λπ.). Ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τοῦ τόπου ἐμφάνισεως τῶν ᾿Ωδῶν (Ἐδεσσα ἢ Ἀντιόχεια) δὲν νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ.

38. Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὑποστηρίζουν οἱ Harnack καὶ Grimme (πρβλ. Bernard, Ἐνθ' ἀν., σ. 2).

39. Daniélou, Ἐνθ' ἀν., σ. 678.

40. Ἐνθ' ἀν., σ. 4.

41. Ἐνθ' ἀν., σ. 161.

42. Ἐνθ' ἀν., σ. 377.

4. Τὸ Πρόβλημα τῶν προσθηκῶν καὶ τὸ ἐνιαῖον τῆς συγγραφῆς τῶν ᾿Ωδῶν.

Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐνιαίου τῶν ᾿Ωδῶν ἔθεσε πρῶτος ὁ H a r n a c k, ὅστις ἐξέλαβε τὰς ᾿Ωδάς, ὡς ἔργον καθαρῶς ἰουδαϊκόν, νοθευθείσας βραδύτερον διὰ χριστιανικῶν προσθηκῶν ὑπὸ χριστιανοῦ ἐκδότου καὶ ἐμφανισθείσας ὑπὸ τὴν παροῦσάν των μορφήν περὶ τὸ 100 μ.Χ.⁴³ Τὴν αὐτὴν ἄποψιν ὑπεστήριξεν ἀκολούθως ὁ G r i m m e, ὅστις δι' εὐφυοῦς μεθόδου, πλὴν ὅμως ἐλλιποῦς, ζητεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἀρχικὸν ἐβραϊκὸν κείμενον (Urttext) καὶ νὰ διαχωρίσῃ τὰς χριστιανικὰς προσθήκας. Αὐτὸς ἀλλίστα δέχεται, ὅτι τὸ ἀρχικὸν κείμενον τῶν ᾿Ωδῶν ἐγράφη περὶ τὸ 100 π.Χ. ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν δύναται νὰ ἐγράφη μετὰ τὸ 30 μ.Χ. Τὰς χριστιανικὰς προσθήκας δὲ οὗτος τοποθετεῖ μετὰ τὸ 100 μ.Χ., ἥτοι βραδύτερον τοῦ χρόνου, τοῦ τιθεμένου ὑπὸ τοῦ H a r n a c k⁴⁴.

Ἡ ἐκδοχὴ ὅμως περὶ τοῦ ἐνιαίου τῶν ᾿Ωδῶν καὶ τῆς συγγραφῆς των ὑφ' ἑνὸς συγγραφέως γίνεται δεκτὴ ὑπὸ τῶν πλείστων ἐρευνητῶν καὶ στηρίζεται εἰς τὴν ἐνότητα τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν ᾿Ωδῶν, εἰς τὴν σταθερὰν ἐμμονὴν τοῦ συγγραφέως εἰς ὠρισμένα θέματα καὶ εἰς τὸ ἀδιατάρακτον τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσης⁴⁵. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς γνώμης ταύτης οὐδόλως ἀποκλείει τὴν πιθανότητα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν ᾿Ωδῶν ἦτο ἐμβριθὴς γνώστης τῆς Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ πιθανὸν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανός, μὲ γνωστικὰς τάσεις λόγῳ ἴσως καὶ τῆς ἐπαφῆς του πρὸς τὰ ρεύματα τοῦ μυστικισμοῦ τῶν χρόνων του⁴⁶. Γεγονὸς πάντως παραμένει, ὅτι αἱ ᾿Ωδαί, ὡς ὀλόγης, προῆλθον ἐκ τῆς χειρὸς ἐνὸς καὶ μόνου συγγραφέως.

5. Ἡ περὶ τῶν ᾿Ωδῶν μαρτυρία τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἡ ὑπαρξίς τῶν ᾿Ωδῶν τοῦ Σολομῶντος οὐδόλως μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν Πατέρων τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων. Μόνον ἐνδείξεις ἔχομεν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν εἰς τοὺς Ἀποστολικούς Πατέρας καὶ τοὺς Ἀπολογητάς, αἵτινες ὅμως οὐδόλως πείθουν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ᾿Ωδῶν, ὡς ἀνεξαρτήτου συλλογῆς, ἀλλὰ μᾶλλον μαρτυροῦν περὶ ἐνὸς πνευματικοῦ περιβάλλοντος,

43. Bernard, "Ενθ' ἄν., σ. 2.

44. Bernard, "Ενθ' ἄν., σ. 2-3. Ἐναντίον τῆς περὶ χριστιανικῶν παρεμβολῶν θεωρίας τοῦ Harnack. Πρὸβλ. ἄρθρον τοῦ Clemen, εἰς Theologische Rundschau, Jan. 1911.

45. Bernard, "Ενθ' ἄν., σ. 41. — Quasten, "Ενθ' ἄν., σ. 161. — Danié-
lou, "Ενθ' ἄν., σ. 678.

46. F. - M. Braun, "Ενθ' ἄν., σ. 250.

ἐξ οὗ ἀντιλοῦν τόσον ὁ συγγραφεὺς τῶν Ῥδῶν, ὅσον καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος⁴⁷.

Ἡ μόνη σαφῆς μαρτυρία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν Ῥδῶν τοῦ Σολομῶντος εἶναι ἡ τοῦ λατίνου Ἐκκλ. συγγραφέως Λακτάντιου, ὅστις εἰς τὸ ἔργον του Institutiones Divinae καὶ εἰς τὴν Ἐπιτομὴν αὐτῆς τῆς ἐργασίας του μνημονεύει τὴν Ῥδὴν 19, στχ. 6. Ὁ Λακτάντιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἐδίδασκε ρητορικὴν εἰς τὴν Νικομήδειαν, ἀφ' ἧς ἀνεχώρησε περὶ τὸ 305 μ.Χ., συνέγραψε δὲ τὸ ἔργον του Institutiones Divinae οὐχὶ βραδύτερον τοῦ 310 μ.Χ.⁴⁸ Εἰς τὸ Institutiones Divinae IV, 12 ὁ Λακτάντιος παραθέτει λατινιστὶ τὸ περιεχόμενον τῆς Ῥδῆς 19:6⁴⁹, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Παρθένου, ἧτις κατέστη μήτηρ πολλῶν οἰκτιρισμῶν. Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Λακτάντιου εἶναι σπουδαία, διότι: α) Οὗτος φαίνεται νὰ ἐγνώριζε τὴν συλλογὴν τῶν Ῥδῶν, ἐφ' ὅσον ἀναφέρει ἡριθμημένην Ῥδὴν. β) Αἱ Ῥδαὶ αὗται ἀναφέρονται ὡς ἔργον τοῦ Σολομῶντος, ἐφ' ὅσον σαφῶς λέγει ὁ Λακτάντιος «Solomon... ita dicit». γ) Ἡ συλλογὴ αὕτη πιθανὸν νὰ ἐκυκλοφόρει εἰς λατινικὴν μετάφρασιν, διότι συνήθως ὁ Λακτάντιος παραθέτει τὰς παραπομπὰς του οὐχὶ ἐν μεταφράσει, ἀλλ' εἰς τὴν εἰς ἣν ἐκυκλοφόρουσαν, ὡς πράττει προκειμένου περὶ τῶν Σιβυλικῶν χρησμῶν, οὓς παραθέτει ἐλληνιστὶ⁵⁰. δ) Ὁ Λακτάντιος παραθέτει τὴν Ῥδὴν, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ, ἐὰν πρόκειται περὶ ψευδεπιγράφου ἢ ἀποκρύφου ἔργου. Μᾶλλον οὗτος ἐθεώρει αὐτὰς ὡς ἔργον τοῦ Σολομῶντος⁵¹.

Ἐνῶ ὅμως οὐδεμία ἄλλη σαφῆς μαρτυρία ἀρχαίων Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ὑπάρχει ἐν σχέσει πρὸς τὰς Ῥδὰς Σολομῶντος, πέντε ἐξ αὐτῶν, ἦτοι αἱ Ῥδαὶ 1, 5, 6, 22 καὶ 25 παρατίθενται εἰς τὸ κοπιιστὶ σφριζόμενον γνωστικὸν ἔργον «Πίστις-Σοφία», ἐν ᾧ ἐκτίθεται μία γνωστικῆς ὕψης ἐρμηνεία τῶν ἀνωτέρω Ῥδῶν, αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἔργον τοῦ Σολομῶντος καὶ ἐκλαμβάνονται ὡς κανονικὴ Γραφή, ὡς καὶ οἱ κανονικοὶ Ψαλμοί⁵². Τὸ γεγονός αὐτὸ μαρτυρεῖ τὴν ἐκτίμησιν καὶ χρῆσιν, ἧν ἐτύγχανον αἱ Ῥδαὶ μεταξὺ τῶν γνωστικῶν κύκλων.

Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη περὶ τῶν Ῥδῶν, ὡς Γραφῆς, δὲν ἀπαντᾷ μόνον εἰς

47. Περὶ τούτων πρβλ. R. M. Grant, "Evθ' ἀν., σ. 370-373.

48. Bernard, "Evθ' ἀν., σ. 4. — Δ. Σ. Μπαλάνου, Πατρολογία, σ. 211-3.

49. «Salomon in ode undevicesima ita dicit. Infirmatus est uterus virginis et accepit fetum et gravata est, et facta est in multa miseratione mater virgo».

50. Bernard, "Evθ' ἀν., σ. 4. Ὁ Bernard, δὲν θεωρεῖ βεβαίαν τὴν ὑπαρξιν λατινικῆς μετάφρασεως τῶν Ῥδῶν, ἐπειδὴ μόνον ὁ Λακτάντιος ἀναφέρει αὐτὰς ἐξ ὧν τῶν λατίνων συγγραφέων καὶ διότι ὑπάρχει δυσχέρεια τις εἰς τὴν λατινικὴν ἀπόδοσιν τοῦ στίχου ("Evθ' ἀν., σ. 4-5).

51. Bernard, "Evθ' ἀν., σ. 6.

52. Bernard, "Evθ' ἀν., σ. 7. — Quasten, "Evθ' ἀν., σ. 162. — Grant "Evθ' ἀν., σ. 368.

γνωστικούς κύκλους, αλλά πρέπει να ἐγένετο δεκτὴ καὶ εἰς ὀρθοδόξους κύκλους. Εἰς τοῦτο συνηγορεῖ ἡ μνεία τῶν Ὁδῶν εἰς δύο καταλόγους τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ἥτοι εἰς τὸν Ψευδο-αθανάσιον, *Synopsis Sacrae Scripturae*, κατάλογον τοῦ θου μ.Χ. αἰῶνος ἀπαριθμοῦντα τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Π.Δ. καὶ τὰ διὰ τοὺς κατηγουμένους χρήσιμα τοιαῦτα. Εἰς τὰ δευτέρα κατατάσσονται καὶ Βίβλοι Μακκαβαίων, οἱ Ψαλμοὶ καὶ αἱ Ὁδαὶ Σολομῶντος καὶ ἡ Σωσάννα⁵³. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναφέρονται αἱ Ὁδαὶ εἰς τὴν Στιχομετρίαν τοῦ Νικηφόρου, ἓνα κατάλογον βιβλίων τῆς Γραφῆς, ὅστις, ὑπὸ τὴν παρούσαν του μορφήν, ἀνάγεται εἰς τὸ 850 μ.Χ. καὶ ἦτο ἐν χρήσει ἐν Ἱεροσολύμοις⁵⁴.

Αἱ ἀνωτέρω μαρτυρίαι, καίτοι πενιχραὶ, εἶναι ἐνδεικτικαὶ ὅμως τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχον αἱ Ὁδαὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, χρησιμεύουσαι πρὸς μελέτην καὶ πνευματικὴν ἐποικοδομήν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω σαφῶν μαρτυριῶν περὶ τῆς θέσεως τῶν Ὁδῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, ὑπάρχουν αἱ ἔμμεσοι μαρτυρίαι, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἔσχεν ἡ συλλογὴ αὕτη μεταξὺ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐν ταῖς Ὁδαῖς ἐκτιθεμένη πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα, ἡ ὀρολογία των καὶ αἱ ἰδέαι των ἀντανακλῶνται εἰς διάφορα ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἐμπνέονται ὑπ' αὐτῶν. Ὁ Bernard⁵⁵ πιστεύει, ὅτι αἱ Ὁδαὶ ἀπετέλουν βαπτιστικούς ὕμνους τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καὶ προσπαθεῖ δι' ὅλης τῆς ἐργασίας του νὰ θεμελιώσῃ τὸν ἰσχυρισμὸν του αὐτόν, παραπέμπων εἰς συγγράμματα Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων ἀναφερόμενα εἰς τὴν βαπτιστικὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας. Καίτοι ὁ ἰσχυρισμὸς του οὗτος εἶναι ἀναπόδεικτος, παραμένει ὅμως γεγονός, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν Ὁδῶν τοῦ Σολομῶντος, μὲ τὴν λεπτὴν πνευματικὴν των χροιάν, τὸν μυστικισμὸν των, τὴν θρησκευτικὴν των ἔξαρσιν καὶ τὴν ἀφοσιώσιν τῆς σεσφασμένης ψυχῆς εἰς τὸν Κύριον καὶ Δημιουργόν, ἦτο μεγίστη εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἐθεώρουν τὴν πνευματικὴν ἔνωσιν τοῦ πιστοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ ὡς τὸν ἄμεσον καρπὸν τῆς διὰ τῶν μυστηρίων σωτηρίας αὐτοῦ⁵⁶.

Αἱ Ὁδαὶ, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι ὕμνοι τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦν πηγὴν ἐμπνεύσεως τῆς μετ' αὐτὰς χριστιανικῆς γραμματείας καὶ πολῦτιμον ὁδηγὸν τῆς σκιρτώσεως πρὸς ἔνωσιν μετὰ τοῦ Δημιουργοῦ ψυχῆς τοῦ πιστοῦ.

53. Bernard, "Ενθ' ἄν.", σ. 11-13. — Grant, "Ενθ' ἄν.", σ. 368.

54. Bernard, "Ενθ' ἄν.", σ. 12. — Grant, "Ενθ' ἄν.", σ. 368. — Daniélou, "Ενθ' ἄν.", σ. 677.

55. "Ενθ' ἄν.", σ. 16 ἐξ. καὶ δι' ὅλου τοῦ ὑπομνήματός του ἐπὶ τῶν Ὁδῶν. Αὐτόθι, σ. 45-131.

56. Τὴν θέσιν τῶν Ὁδῶν ἐν τῇ λειτουργικῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας ὑποστηρίζει ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ ὁ J. Daniélou ("Ενθ' ἄν.", 681 ἐξ.), ἐκδοχῆ, ἥτις δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ ὑπὸ τὴν εὐρείαν ἔννοιαν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς, ἥτοι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι αἱ Ὁδαὶ ἀπετέλουν μιὰν συλλογὴν ὕμνων πρὸς πνευματικὴν οἰκοδομήν, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι βέβαιον, ἐὰν ἡ συλλογὴ αὕτη ἐτέθη εἰς ἐπίσημον χρῆσιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Πιθανὸν νὰ ἐπεκράτησεν εἰς τινὰς περιοχάς.

6. Ἡ ἰδεολογικὴ συγγένεια τῶν ᾿Ωδῶν πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ρεῦματα τῆς ἐποχῆς.

α) Ἡ γνωστικὴ ἀπόχρῳσις τῶν ᾿Ωδῶν.

Ἐπανειλημμένως ἐτονίσθη ὑπὸ πολλῶν ἐρευνητῶν⁵⁷, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ ἀποτελοῦν ἔργον γνωστικοῦ συγγραφέως ἢ γνωστικῶν κύκλων λόγῳ τῶν μυθολογικῶν στοιχείων, ἅτινα χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ ὅποια εὐρίσκοντο ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸν χριστιανισμὸν τῆς Ἀνατολῆς, διατελοῦντα ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν τῆς ἐποχῆς ρευμάτων καὶ μὴ ἔχοντα ἀποκεκρυσταλλωμένην δογματικὴν παράδοσιν⁵⁸. Τὴν ἄποψιν ταύτην ἐνισχύει τὸ γεγονός, ὅτι εὐρεῖα χρῆσις τῶν ᾿Ωδῶν ἐγένετο ὑπὸ γνωστικῶν κύκλων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἀνεύρεσις πέντε ἐκ τῶν ᾿Ωδῶν εἰς τὸ γνωστικὸν σύγγραμμα «Πίστις-Σοφία» καὶ ἡ μὴ εὐσταθοῦσα πλέον ἐκδοχὴ, καθ' ἣν τὰς ᾿Ωδὰς συνέγραψεν ὁ γνωστικὸς Βαρδησάνης. Ἡ ὑπὸ τῶν γνωστικῶν ὁμῶς εὐρεῖα χρῆσις χριστιανικῶν κειμένων δὲν μαρτυρεῖ ἀναγκαίως καὶ προέλευσιν αὐτῶν ἐκ τῶν γνωστικῶν κύκλων. Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον, ὅτι εὐρυτάτην χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ Γνωστικοὶ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου καὶ πλεῖστοι ὅσοι συγγραφαὶ τῶν ἐστηρίχθησαν ἐπ' αὐτοῦ, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦτο εἷς γνωστικὸς⁵⁹.

Τὸ πρόβλημα ὁμῶς τῆς γνωστικῆς ἀποχρώσεως τῶν ᾿Ωδῶν ἀπησχόλησε τὴν ἐρευναν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνευρέσεως αὐτῶν καὶ αὐταὶ ἐθεωρήθησαν προῖον τοῦ Μοντανισμοῦ ἢ τοῦ Βαλεντινιανισμοῦ ἢ ἔργον ἀποκλειστικῶς τοῦ Βαρδησάνου ἢ τοῦ ἰδίου τοῦ Βαλεντίνου⁶⁰. Ἡ σύνδεσις τῶν μετὰ τοῦ συριακοῦ χριστιανισμοῦ ἔδωκε λαβὴν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς γνωστικῆς τῶν προελεύσεως λόγῳ τῆς ἐν Συρίᾳ ἀναπτύξεως γνωστικῶν κινήσεων καὶ τῆς σχέσεώς τῶν πρὸς γνωστικὰ συγγράμματα προελθόντα ἐκεῖθεν, ἰδίᾳ πρὸς τὰς Πράξεις τοῦ Θωμᾶ⁶¹. Ἐκτὸς ὁμῶς τῶν ἐλαφρῶν συμφωνιῶν πρὸς τὸ ἐν λόγῳ γνωστικὸν κείμενον, ὑπάρχουν καὶ ἔντονοι διαφοραὶ καθιστῶσαι τὰς σχέσεις λίαν προβληματικὰς⁶².

57. Ἐκ τῶν παλαιότερων ἀπέδωσαν τὰς ᾿Ωδὰς εἰς τὸν Γνωστικισμὸν ὁ H. G u n k e l, «Die Oden Salomos», εἰς Z.N.W 11 (1910), σ. 291 ἐξ., ὁ B a t i f f o l, Les Odes de Salomon, σ. 94 ἐξ., ὁ W. S t ö l t e n, «Gnostische Parallelen zu den Oden Salomos», εἰς Z.N.W. 13 (1912), σ. 29-58, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ R. M. G r a n t καὶ H.- M. S c h e n k e (πρβλ. A. F. J. K l i j n, The Acts of Thomas. Introduction-Text — Commentary. Supplement to N. T. V, Leiden, 1962, σ. 47. ὑποσ. 3).

58. G r a n t, ᾿Ενθ' ἄν., σ. 363.

59. B e r n a r d, ᾿Ενθ' ἄν., σ. 29.

60. G r a n t, ᾿Ενθ' ἄν., σ. 363.

61. A. F. J. K l i j n, ᾿Ενθ' ἄν., σ. 46-48.

62. Περὶ τῶν συμφωνιῶν καὶ διαφορῶν τούτων πρβλ. K l i j n, ᾿Ενθ' ἄν., σ. 48-49. — F.-M. B r a u n, ᾿Ενθ' ἄν., σ. 235.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ἐλαφραὶ γνωστικὰ ἀποκλίσεις ὑπάρχουν εἰς τὰς ᾿Ωδὰς τοῦ Σολομῶντος, αἵτινες ἔχουν ἐπισύρει τὴν προσοχὴν τῶν ἐρευνητῶν καὶ ἔχουν παρωθήσει αὐτοὺς πρὸς ἀνεύρεσιν παραλλήλων τόσον εἰς τὰς Πράξεις τοῦ Θωμᾶ ὅσον καὶ εἰς ἄλλα γνωστικὰ ἔργα καὶ δὴ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀληθείας⁶³. Ὁ F.-M. Braun ἐξετάζει τὰ παράλληλα μεταξὺ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ᾿Ωδῶν τοῦ Σολομῶντος ἐν ἐκτάσει καὶ καταλήγει: «Nous ne disons pas que ces similitudes prouvent la dépendance littéraire des Odes par rapport à l' Évangile de Vérité, lequel toutefois leur est probablement antérieur. Mais elles montrent que le Pseudo-Salomon était au courant du vocabulaire et des thèmes littéraires de la gnose valentinienne, dont l' Évangile de Vérité est le plus ancien témoin»⁶⁴. Κρίνων δὲ ἐκ τοῦ ὕφους τῶν ᾿Ωδῶν ὁ F.-M. Braun συνάγει ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν ᾿Ωδῶν ἦτο εἷς μεταστραφεὶς γνωστικός, ὅστις ἀπευθύνεται καὶ πρὸς τοὺς γνωστικούς κατευθύνων αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πίστεως⁶⁵. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ἀπορριπτιέα. Δύναται δὲ ἐπιπροσθέτως νὰ λεχθῆ, ὅτι ὁ χριστιανὸς συγγραφεὺς χρησιμοποιοῦ ἐλαφρὰς γνωστικὰς ἀποκλίσεις, προκειμένου νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν μᾶλλον προσιτὸν καὶ εἰς εὐρύτερα στρώματα ἀκροατῶν, διὰ νὰ κερδήσῃ αὐτοὺς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν χριστιανῶν. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσύνηθες εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἔχοντας εὐρύτερας προοπτικὰς καὶ ἀντιμετωπίζοντας ἀκροατήρια καὶ ἀναγνώστας διαφόρων ἀποχρώσεων. Ἐὰν δὲ αἱ ᾿Ωδαὶ αὗται ἦσαν λειτουργικαὶ ἢ βαπτιστικαί, ὡς τινες ὑπεστήριξαν (Bernard, Daniélou κ.ἄ.), τότε ἡ τάσις τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως δικαιολογεῖται πλήρως.

Ποῖαι ὅμως αἱ γνωστικαὶ ἀποχρώσεις τῶν ᾿Ωδῶν; Κυριώτερα σημεῖα αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν 12ην ᾿Ωδὴν, ἐν ἣ γίνεται λόγος περὶ τοῦ Λόγου, ὡς Φωτὸς καὶ Ἀνατολῆς τῆς Ἐννοίας.

Τὸ κείμενον ἔχει οὕτως ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει :

- ᾿Ωδὴ 12 : 7 : Διότι οἷα τὰ ἔργα του τοιαύτη καὶ ἡ προσδοκία Του·
διότι εἶναι φῶς καὶ ἡ ἀνατολὴ τῆς ἐννοίας.
» 12 : 8 : Καὶ δι' αὐτοῦ τὰ σύμπαντα διαλέγονται
καὶ ἐν τῷ Λόγῳ ὑπῆρχον οἱ ποτε σιωπηλοί·
» 12 : 9 : Καὶ ἐξ αὐτοῦ προήλθεν ἀγάπη καὶ ἁρμονία.
» 12 : 11 : Τὸ κατοικητήριον τοῦ Λόγου εἶναι Ἄνθρωπος
καὶ ἡ Ἀλήθειά Του εἶναι Ἀγάπη.

Ἡ φρασεολογία τοῦ κειμένου τούτου ὑπενθυμίζει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Βαλεντινίου περὶ ἀπορροίας (ἐκπορεύσεως) τῶν Αἰώνων, ὡς αὕτη ἐκτίθεται

63. Διὰ τὰ παράλληλα ταῦτα πρβλ. F. - M. Braun, "Ενθ' ἀν., σ. 235-237.

64. "Ενθ' ἀν., σ. 237.

65. "Ενθ' ἀν., σ. 238.

ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου (Κατὰ πασῶν τῶν Αἱρέσεων: 1:1 ἐξ.), ὅστις ἐπέξηγεῖ, ὅτι οἱ Βαλεντινιανοὶ ἐδέχοντο ὡς ἀφετηρίαν τῆς ἐξελέξεως τὴν ἔνωσην τοῦ Βυθοῦ καὶ τῆς Ἐννοίας, διὰ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος Σιγή. Ἐξ αὐτῆς προῆλθεν ὁ Νοῦς καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἐξ αὐτῶν ὁ Λόγος καὶ ἡ Ζωή, οἱ γονεῖς τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκ τῆς ᾿Ωδῆς ἐλλείπει ἡ μυθικὴ δομὴ τῶν γνωστικῶν, ὡς αὕτη λεπτομερέστερον ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου (Ἐνθ' ἄν., 1:1-3). Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ὅρου «Ἐννοια» πάντες οἱ λοιποὶ ὅροι εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῆς Κ.Δ. καὶ δὴ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου (ἀλήθεια, ἄνθρωπος, Λόγος, ἀγάπη) καὶ συνεπῶς οὐδὲν τὸ καθαρῶς γνωστικὸν στοιχεῖον ὑπάρχει, ὅπερ ἔρχεται εἰς ὄξειαν ἀντίθεσιν πρὸς οἰανδήποτε «ὀρθόδοξον χριστιανικὴν φιλοσοφίαν, ὡς ἡ τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου»⁶⁶. Ἐξ ἄλλου, ἡ ὅλη ᾿Ωδὴ ἀποπνέει τὸ ἔρωμα τῆς πνευματικῆς ἀτμοσφαιρας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνθα εἰς ἀναλόγους ψαλμικὰς συνθέσεις ἐξυμνεῖται ὁ λόγος καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου καὶ ἡ σχέσις τοῦ Ἵψίστου πρὸς τοὺς κόσμους, ὡς σχέσις Δημιουργοῦ πρὸς δημιουργήματα, διδασκαλία, ἣτις ἀπουσιάζει ἐκ τῶν γνωστικῶν συστημάτων, ἅτινα χαρακτηρίζει ἀπόλυτος διαρχία (Dualismus). Ἄλλωστε, ἀγνοοῦντες τὸ πρωτότυπον δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν ποία ἦτο ἡ ἀρχικὴ λέξις εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὅρου «Ἐννοια».

᾿Ωσαύτως γνωστικὰς ιδέας ἐκφράζουν καὶ αἱ ᾿Ωδαὶ 19 καὶ 35. Δὲν εἶναι ὅμως εὐδιάκριτοι αὐταί, ἐνῶ τοῦλάχιστον εἰς τὴν 35ῃν ᾿Ωδὴν ἀφθονοῦν αἱ εἰκόνες καὶ ἡ φρασεολογία τῆς Γραφῆς. Ὡς πρὸς τὴν 19ῃν ᾿Ωδὴν, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ, ὅτι ὁ συμβολισμὸς καὶ ἡ ἀλληγορία ἀφθονοῦν καὶ ἡ ᾿Ωδὴ ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς τὰ λυρικά τεμάχια τῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως, ὡς εἶναι τὸ ἄσμα ἁσμάτων, ἐνῶ ἡ σάρκωσις τοῦ Ἰοῦ πᾶν ἄλλο ἢ κατὰ γνωστικὸν δοκητικὸν τρόπον ἐκτίθεται. Ἐξ ἐπόψεως γνωστικῆς αἱ ᾿Ωδαὶ ὀφείλουσαν νὰ ἐξετασθοῦν ὡς ἐν σύνολον καὶ νὰ μὴ θεωρηθοῦν μεμονωμένως. Ἄλλωστε, τὸ περιβάλλον, ἐν ᾧ ἐγράφησαν, ὁ λυρισμὸς τοῦ συγγραφέως, αἱ μυστικιστικαὶ του τάσεις, οἱ ἀναγνώσται, πρὸς οὓς ἀπηυθύνοντο καὶ ἡ τάσις του, προκειμένου νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν προσιτὸν εἰς τὰ διάφορα στρώματα τῶν πιστῶν, δέον νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἰδεολογικὴν ἀξιολόγησιν τῶν ᾿Ωδῶν. Ἡ ἐπίδρασις γνωστικοῦ τινος περιβάλλοντος ἐπὶ τοῦ συγγραφέως δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ μόνον, ἐὰν αἱ ᾿Ωδαὶ ἐγράφησαν κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος. Ἐὰν ὅμως ἐγράφησαν ἐνωρίτερον, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, τότε δυσκόλως δύναται νὰ δεχθῆ τις τὴν ὑπαρξίν ἀνεπτυγμένων γνωστικῶν συστημάτων. Γνωστικαὶ τάσεις δὲν ἀπουσιάζουσιν ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀποδειγμένως. Ἡ ὑπαρξις ὅμως γνωστικῶν συστημάτων εἶναι καρπὸς τῶν τελευταίων δεκαετιῶν τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις τῶν βιβλίων τῆς Γραφῆς γίνεται δεκτὴ ὑφ' ὄλων σχεδὸν τῶν ἐρευνητῶν.

66. Bernard, Ἐνθ' ἄν., σ. 29.

β) Σχέσεις Ὡδῶν τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

Τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τῶν Ὡδῶν τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἐτέθη εὐθὺς ἐξ ὑπαρχῆς. Ἡ ἀνάγκη διερευνησεως τοῦ προβλήματος τούτου ἐπεβάλλετο ἐκ διαφορῶν λόγων, ἐξ ὧν οἱ σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἐξῆς:

1) Τόσον αἱ Ὡδαὶ ὅσον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ γεωγραφικοῦ καὶ πνευματικοῦ περιβάλλοντος τοῦ πρώτου Χριστιανισμοῦ. Διότι ὑπάρχουν καὶ σήμερον μεταξύ τῶν ἐρμηνευτῶν, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τὴν ἐκ Συρίας προέλευσιν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου ἢ τοῦλάχιστον τὴν παραμονὴν τοῦ Ἰωάννου εἰς τὰ μέρη τῆς Συρίας, ὅτε συνέγραφε τὸ Εὐαγγέλιόν του, τὸ ὅποῖον οὗτος ἀκολούθως ἐξέδωκεν ἐν Ἐφέσῳ⁶⁷.

2) Ἀσχέτως τῆς γεωγραφικῆς σχέσεως τῶν δύο κειμένων, ὑπάρχει κοινὴ ὁρολογία μεταξύ αὐτῶν, συμβολισμὸς καὶ ἀλληγορία καὶ μυστικιστικαὶ τάσεις, ἅτινα φέρουν εἰς σχέσιν τινὰ ἀμφοτέρους τοὺς συγγραφεῖς. Οἱ παρ' ἀμφοτέροις ἀπαντῶντες ὄροι εἶναι: ἀ λ ἴ θ ε ι α, φ ῶ ς, ἀ γ ά π η, ζ ω ή, ζ ῶ ν ὕ δ ω ρ, χ ά ρ ι ς, Π ν σ ὕ μ α, π ί σ ι ς, γ ν ῶ σ ι ς, Λ ό γ ο ς, κ.λπ.

3) Ἐκτὸς ὅμως τῆς κοινῆς ὁρολογίας ὑφίστανται μεταξύ τῶν δύο κειμένων πολλὰ παράλληλα, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἐπεσημάνθησαν ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν⁶⁸ καὶ τὰ ὁποῖα φέρουν εἰς στενωτέραν σχέσιν αὐτὰ καὶ ἀπαιτοῦν τὴν διερευνῆσιν τῆς φιλολογικῆς ἐξαρτήσεως ἢ ἀνεξαρτησίας τῶν συγγραφέων τῶν Ὡδῶν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἀπ' ἀλλήλων.

Εἰς τὴν ἐρευναν τῆς ἰδεολογικῆς συγγενείας Ὡδῶν καὶ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου ὀρθοῦνται δύο ἐμπόδια:

α) Στεροῦμεθα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῶν Ὡδῶν, τὸ ὅποῖον, ἐὰν ᾗτο γεγραμμένον ἐλληνιστί, θὰ διηκούλυε μεγάλως τὴν σύγκρισιν τῶν δυὸ κειμένων πρὸς διαπίστωσιν τῆς φραστικῆς συγγενείας αὐτῶν, πέρα τῶν ἀπαντῶντων κοινῶν ὄρων· καὶ

β) Δέον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ αὐστηρὸς ἱστορικὸς χαρακτήρ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου καὶ ἡ ἀποκεκαθαρμένη θεολογικὴ σκέψις αὐτοῦ ἀφ' ἐνὸς καὶ ὁ ποιητικὸς χαρακτήρ τῶν Ὡδῶν καὶ ἡ ἐλευθερία, μεθ' ἧς ὁ συγγραφεὺς τῶν κινεῖται πρὸς διατύπωσιν τῶν ἐμπνεύσεών του, ἀφ' ἑτέρου.

Τὰ κυριώτερα παράλληλα μεταξύ τῶν Ὡδῶν τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ

67. Grant, "Εὐθ' ἀν.", σ. 373-7. — Bultmann, The Gospel of John (Eng. Transl.) σ. 12.

68. M. - J. Lagrange, Évangile selon Saint Jean, Paris 1925², σ. XXVII-XXVIII. — F.-M. Braun, "Εὐθ' ἀν.", σ. 242-245. — Bernard, "Εὐθ' ἀν.", σ. 26-28. — Grant, "Εὐθ' ἀν.", σ. 365-7. — C. K. Barrett, The Gospel according to St. John, σ. 55, 95. — R. Bultmann, The Gospel of John, σ. 14.

κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου εἶναι τὰ ἀκόλουθα, ὡς ταῦτα ἐκτίθενται εἰς τὸν πίνακα τοῦ F.-M. Braun ("Ενθ' ἀν., σ. 242-245):

1) ᾠδὴ 6 : 7, 10-11.	1) Ἰωάν. 7 : 37... 4 : 14.
» 30 : 1-2.	
» 40 : 4...	
2) ᾠδὴ 7 : 4...	2) Ἰωάν. 1 : 14, 12.
3) ᾠδὴ 8 : 23...	3) Ἰωάν. 15 : 9. 1 : 4. 3 : 15.
4) ᾠδὴ 10 : 6.	4) Ἰωάν. 11 : 51.
5) ᾠδὴ 17 : 10.	5) Ἰωάν. 10 : 7, 2, 9.
6) ᾠδὴ 18 : 6.	6) Ἰωάν. 1 : 6.
7) ᾠδὴ 28 : 15...	7) Ἰωάν. 8 : 57—58. 1 : 30, 15.
8) ᾠδὴ 31 : 4.	8) Ἰωάν. 17 : 11...
9) ᾠδὴ 41 : 14...	9) Ἰωάν. 1 : 1-5 καὶ 17 : 24.

ᾠδαὶ τῶν ὑφίστανται παράλληλά τινα μεταξὺ τῶν ᾠδῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἔργων τοῦ Ἰωάννου ἤτοι,

1) ᾠδὴ 3 : 3-4.	1) Α' Ἰωάν. 4 : 19, 8.
2) ᾠδὴ 9 : 12.	2) Ἀποκ. 3 : 5.
3) ᾠδὴ 22 : 5.	3) Ἀποκ. 12 : 3, 17.

Τ' ἀνωτέρω παράλληλα θὰ ἐξετασθῶσι λεπτομερέστερον εἰς τὸν ὑπομνηματισμὸν τῶν ἐπὶ μέρος ᾠδῶν.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκ τῶν παραλλήλων τούτων, ὡς καὶ ἄλλων, ἅτινα θὰ ἐπισημανθοῦν ἐξ ἄλλων βιβλίων τῆς Γραφῆς, καθίσταται ἐμφανές, ὅτι εἶναι πλουσία ἢ παρουσία τῶν Γραφῶν ἐντὸς τῶν ᾠδῶν τοῦ Σολομῶντος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν ᾠδῶν ἔχειται στερεῶς τῆς βιβλικῆς παραδόσεως, ἔν γνώστῃς βαθύς τῶν Γραφῶν, ἔστω καὶ ἐὰν ἐνίστε προσδίδῃ τὴν σφραγίδα τῆς ἰδικῆς του ἐμπνεύσεως εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν διδασκαλιῶν του. Αὐτὸ ἄλλωστε προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ ᾠδαὶ ἐγράφησαν εἰς χρόνον βραδύτερον τοῦ χρόνου συγγραφῆς τοῦλάχιστον τῶν ἀρχαιότερων βιβλίων τῆς Κ.Δ. καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν ᾠδῶν ἐποιήσατο χρῆσιν τῶν ἰδεῶν τῆς βιβλικῆς παραδόσεως, ἔστω καὶ ἐὰν οὗτος ἐμφανίζῃ γνωστικὰς τινὰς ἀποκλίσεις. Ἄλλωστε εἶναι γνωστὴ καὶ δεδομένη ἡ εὐρεῖα χρῆσις τῶν Γραφῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν εἰσέτι τῶν Γνωστικῶν τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος.

ᾠδὴ πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τῶν ᾠδῶν πρὸς τὴν ἰωάννειον γραμματεῖαν ἔχουν προταθῆ τρεῖς λύσεις:

1) Ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν ᾠδῶν ἐγνώριζε τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέ-

λιον και συνεπῶς ἐποίησατο χρῆσιν αὐτοῦ, ἔστω και κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον. Τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ C. F. Burney⁶⁹. Ὑφίσταται ὁμως διαφορά μεταξὺ Ὡδῶν και Εὐαγγελίου ὡς πρὸς τὴν Χριστολογικὴν διατύπωσιν, ὡς δέχονται οἱ Batiffol⁷⁰ και Grant⁷¹ και ὡς πρὸς τὸν τονισμόν τῆς ἀναστάσεως τῆς σαρκὸς ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, διδασκαλία, ἣτις ἀπουσιάζει ἐκ τῶν Ὡδῶν. Καίτοι ὁ συγγραφεὺς τῶν Ὡδῶν χειρίζεται τὰ θέματα του κατὰ τρόπον ἐλευθεριώτερον, δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀπορριπτέα ἢ ἐκδοχὴ αὐτῆ, δεδομένης και τῆς ὑπάρξεως ἄλλων παραλλήλων ἰδεῶν και χωρίων μεταξὺ τῶν δύο συγγραφέων.

2) Ἐτέρα ἐκδοχὴ εἶναι ἡ ὑποστηρίζουσα, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐγνώριζε τὰς Ὡδὰς κατὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ἔργων του. Αὕτη ὁμως δὲν φαίνεται πιθανή, λόγῳ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ φρασεολογία τοῦ Ἰωάννου, ἔστω και ἂν ἔχη παράλληλά τινα πρὸς τὰς Ὡδὰς, εἶναι λίαν πρωτότυπος και κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Grant (ἀδὲν φαίνεται νὰ προέρχεται ἐξ οἰασθήποτε ἄλλης πηγῆς ἐμπνεύσεως παρὰ ἐκ τῆς φιλολογικῆς εὐφυΐας τοῦ Ἰωάννου, ἐργαζομένου ἐπὶ πιθανῶς παραδεδομένης ὕλης⁷². Εἰς τοῦτο συνηγορεῖ και ὁ παραδεδεγμένος χρόνος συγγραφῆς Ὡδῶν και Εὐαγγελίου.

3) Τρίτη ἐκδοχὴ εἶναι ἡ δεχομένη, ὅτι τόσον αἱ Ὡδαὶ ὅσον και τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου και αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ συγγραφαὶ εἶναι ἀνεξάρτητοι, ἀλλὰ προῆλθον ἐκ τοῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος, ἣτοι τῆς περιοχῆς τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν ἣ ἀπαντῶσιν ἰδέαι και θεολογικὰ βεῦματα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐν λόγῳ συγγραφάς. Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἐξηγεῖ τὰς τε συμφωνίας και τὰς διαφορὰς μεταξὺ τοῦ συγγραφέως τῶν Ὡδῶν και τοῦ Ἰωάννου και καθιστᾷ ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων τὰς Ὡδὰς και τὴν Ἰωάννειον γραμματεῖαν⁷³. Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὑποστηρίζουν ἐκ τῶν νεωτέρων οἱ R. M. Grant⁷⁴, C. K. Barrett και R. Bultmann. Ὁ C. K. Barrett⁷⁵, ὑποστηρίζει ὅτι «ὑπάρχουν πολλὰ παράλληλα ἐνδιαφέροντα μεταξὺ Ὡδῶν και Ἰωάννου, ἀλλὰ πέρα τούτων ἐλάχιστα δύνανται νὰ λεχθοῦν ὡς πρὸς τὴν σχέσιν αὐτῶν. Ἄμφότεροι, Ἰωάννης και Ὡδαί, δύνανται νὰ ὀμιλοῦν περὶ ἐνώσεως μετὰ τοῦ Χριστοῦ και τῶν εὐλογιῶν τῶν ἀπορρεουσῶν ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης». «Εἶναι», λέγει ὁ Barrett, «ἐκπληκτικόν, ὅτι δύο χριστιανοὶ συγγραφεῖς θὰ ἔπραττον τόσα πολλὰ» και καταλήγει «ἀμφότεροι ἀντλοῦν ἐκ τῆς κληρονομίας τῆς ἀνατολικῆς ἐθνικῆς θρησκείας. Αἱ μείζονες ὁμοιότητες μεταξὺ τῶν δύο ἔργων

69. The Aramaic Origin of the Fourth Gospel, 1922, σ. 109.

70. Εἰς Grant, "Εὐθ' ἀν., σ. 364-5, 368.

71. "Εὐθ' ἀν., σ. 368.

72. "Εὐθ' ἀν., σ. 368.

73. "Εὐθ' ἀν., σ. 368.

74. Αὐτόθι.

75. "Εὐθ' ἀν., σ. 55.

ὀφείλονται εἰς τὴν κοινὴν ἀντλήσιν ἐκ μιᾶς μὴ-χριστιανικῆς πηγῆς θρησκευτικῆς ὀρολογίας»⁷⁶.

Ὁ Bultmann⁷⁷ δέχεται τὰς Ὠδὰς ὡς γνωστικὸν κείμενον ἀποκαλυπτικῶν ὁμιλιῶν, κυκλοφορηθὲν εἰς Συρίαν, ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ὁποίας προῆλθε καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου. Τὰ θεολογικὰ καὶ ἀποκαλυπτικὰ σχήματα τῶν δύο συγγραφέων, Ἰωάννου καὶ τοῦ συγγραφέως τῶν Ὠδῶν, ἀντλοῦνται ἐκ τῆς αὐτῆς πνευματικῆς ἀτμοσφαιρας, διαμορφοῦνται ὁμοῦς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένην ἔκφρασιν τῆς χριστιανικῆς κατανοήσεως τῆς πίστεως. Οὕτω δέχεται ὁ Bultmann τὸ κοινὸν γνωστικὸν περιβάλλον, ἀφ' οὗ ἀντλοῦν αἱ Ὠδαὶ καὶ ὁ Ἰωάννης, πρὸς ἴδιον ἕκαστος ὄφελος. Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη συναντᾷ ἱκανὰς δυσχερείας, προσκρούουσα εἰς τὴν ἔλην ἀτμόσφαιραν τῶν Ὠδῶν, τὴν ἀντανακλῶσαν βιβλικὴν παράδοσιν πέρα τῆς ἰωαννείου τοιαύτης. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ ἔντονος ἰουδαϊκὸς χαρακτήρ τῶν Ὠδῶν, τόσον εἰς διδασκαλίαν, ὅσον καὶ εἰς φιλολογικὰ σχήματα, γεγονός ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Bultmann δέχεται, φαίνεται νὰ μὴ εὐνοῇ τὴν ἐκδοχὴν περὶ τῶν Ὠδῶν, ὡς ἀπολύτου γνωστικοῦ κειμένου, ἀλλ' ὡς μιᾶς ἀποπειρας ἐκφράσεως θρησκευτικοῦ-χριστιανικοῦ, μυστικισμοῦ μετὰ γνωστικῆς ἀποκλίσεως.

Ἐπίσης ἡ σχέσις τοῦ Ἰωάννου πρὸς τὸν ὀρθόδοξον Ἰουδαϊσμὸν καὶ ἐν γένει πρὸς τὴν βιβλικὴν παράδοσιν, ἡ γενομένη δεκτὴ ὑπὸ πλείστων ἐρμηνευτῶν, καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῆς ὀρολογίας τοῦ Ἰωάννου, ἰδίᾳ τῆς θεωρουμένης ὡς γνωστικῆς προελύσεως, εἰς τὰ παράγωγα τοῦ βραδυτέρου Ἰουδαϊσμοῦ (κείμενα τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης) καθιστοῦν προβληματικὴν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου ἐπίδρασιν τοῦ γνωστικισμοῦ, ὅστις, ὑφ' ἣν μορφήν εἶναι γνωστὸς σήμερον, προέρχεται ἐκ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος. Συνεπῶς ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν ἀνωτέρω μᾶλλον δέον νὰ δεχθῶμεν τὴν ἐπὶ τοῦ συγγραφέως τῶν Ὠδῶν τοῦ Σολομῶντος ἐπίδρασιν τοῦ Ἰωάννου εἰς τὰ βασικὰ θέματα τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραγματευόμενα, πρὸς τὰ ὁποῖα αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς προσδίδει ἐνίοτε γνωστικὴν χροιάν⁷⁸.

γ) Ὠδαὶ Σολομῶντος καὶ Κείμενα τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης.

Ἡ παλαιότερον ὑποστηριχθεῖσα καὶ ἀπορριφθεῖσα θέσις τοῦ Harnack περὶ τῶν Ὠδῶν, ὡς ἰουδαϊκοῦ κειμένου μετὰ χριστιανικῶν προσθηκῶν, εὔρεν ὑποστήριξιν ἐπ' ἐσχάτων διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ὕμνων (Hodayoth) τῶν εὐρεθέντων εἰς τὰ κείμενα τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης μετὰ τῶν Ὠδῶν, ἰδίᾳ λόγῳ τῶν ὑποτιθεμένων στενῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς 11ης Ὠδῆς, εὐρεθείσης ἑλληνιστὶ εἰς ἓνα πάπυρον τῆς συλλογῆς τοῦ Bodmer (XI), καὶ τῶν Εὐχαριστηρίων ὕμνων

76. Αὐτόθι.

77. The Gospel of John, σ. 7-9, 12.

78. R. Schnackenburg, The Gospel according to St. John, vol. I, New York, 1968, σ. 143-145. — F. - M. Braun, "Ενθ' ἄν., σ. 245.

τῶν κειμένων τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Τὴν σύγκρισιν ταύτην ἐπεχείρησεν εἰς ἓν ἐκτενὲς ἄρθρον τοῦ ὀ J. C a r m i g n a c, ὅστις διὰ μεταγλωττίσεως τῆς 11ης ᾿Ωδῆς καὶ λεπτομεροῦς ἀναλύσεως αὐτῆς καὶ συγκρίσεώς της πρὸς τὰ κείμενα τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ τὰς ὑφισταμένας σχέσεις μεταξὺ τῶν δυὸ τούτων περιοχῶν θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως, καταλήγων εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ᾿Ωδὴ ἐγράφη ἑβραϊστὶ ὑφ' ἐνὸς μέλους τῆς Κοινότητος τοῦ Qumran, μεταστραφέντος εἰς τὸν χριστιανισμόν, καὶ ἄρα αὕτη ἀπανακλᾷ τὴν σκέψιν καὶ τὸν θεολογικὸν προσανατολισμὸν τῶν κειμένων τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης⁷⁹.

Τὸ πρόβλημα ὅμως τῶν σχέσεων τῶν ᾿Ωδῶν Σολομῶντος καὶ τῶν κειμένων τῆς Ν. θαλάσσης δὲν στηρίζεται οὔτε ἐπὶ μεμονωμένων περιπτώσεων, οὔτε ἐπὶ ἐξωτερικῶν ὁμοιοτήτων ἢ φραστικῶν συμφωνιῶν, αἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς διάφορα θρησκευτικὰ ρεύματα.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὡς μεταξὺ ᾿Ωδῶν καὶ Ἰωάννου ὑφίστανται φραστικαὶ ὁμοιότητες καὶ παράλληλά τινα, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν ᾿Ωδῶν καὶ τῶν κειμένων τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, ἰδιαίτερώς τῶν Ὑμνων, παρατηρεῖ τις ὁμοιότητάς τινας ὡς πρὸς τὴν ὀρολογίαν προερχομένην ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν, ἐν προκειμένῳ ἐκ τῆς Π.Δ. Τὰς κοινὰς ταύτας λέξεις ἢ φράσεις ἔχει ἐπισημάνει ὁ F.-M. B r a u n⁸⁰, τὰ δὲ δάνεια ἐκ τῆς Π. Δ. καὶ τῆς Κ.Δ. ἐκτενῶς ἀναφέρει ὁ C a r m i g n a c εἰς τὸ προαναφερθὲν ἄρθρον τοῦ.

Πέρα ὅμως αὐτῶν ὑφίσταται τεραστία διαφορὰ ὡς πρὸς τὸν θρησκευτικὸν καὶ θεολογικὸν προσανατολισμὸν τῶν δυὸ περιοχῶν θρησκευτικῆς πίστεως, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπολογίαν, τὸν προορισμὸν, τὴν περὶ Πνεύματος διδασκαλίαν, τὴν περὶ σωτηρίας ἐκδοχὴν κ.λ.π.⁸¹. Ἡ Κοινότης τοῦ Qumran εἶναι ἀδελφότης στερεῶς ἐχομένη τοῦ Νόμου καὶ προσδοκῶσα τὴν λύτρωσιν διὰ τοῦ Μεσσίου, ἐνῶ αἱ ᾿Ωδαὶ μαρτυροῦν τὴν ἤδη λαβοῦσαν χώραν λύτρωσιν καὶ παριστάνουν τὸν πιστὸν γευόμενον τῶν καρπῶν τῆς σωτηριώδους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Κοινότης τοῦ Qumran δὲν εἶναι γνωστικῆς ὑφῆς, παρὰ τὸν ὑπ' αὐτῆς τονισμόν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἐχούσης τὰς ρίζας της εἰς τὴν σοφιστολογικὴν γραμματείαν καὶ πληρουμένης διὰ τῆς γνώσεως τοῦ Νόμου⁸². Ὁ συγγραφεὺς τῶν ᾿Ωδῶν ὅμως ἔχει γνωστικὰς τάσεις, πέρα ἐκείνων, αἵτινες σποραδικῶς ἀπαντῶσιν εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ τὸν Χριστιανισμόν τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος.

Ἡ προσδοκία τοῦ Μεσσίου, παρὰ τὸ συγκεχυμένον τῆς μορφῆς του,

79. J. C a r m i g n a c, «Les affinités qumraniennes de la onzième Ode de Salomon» εἰς *Revue de Qumran* 3 (1961-2), σ. 71-102.

80. Ἐνθ' ἄν., σ. 226.

81. B r a u n, Ἐνθ' ἄν., σ. 226-231.

82. M. M a n s o o r, *The Thanksgiving Hymns (Studies on the Texts of the Desert of Judah III)* Leiden, 1961, σ. 65 ἐξ., ἐνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ἀποτελεῖ πίστιν τῆς κοινότητος τοῦ Qumran, ἐνῶ αἱ ᾿Ωδαὶ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Λόγου, ὅστις ἐγένετο σάρξ.

Ἐπειτα ἡ σχέσις αὕτη, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, δὲν εὐσταθεῖ λόγῳ καὶ τῆς μὴ συγγραφῆς τῶν ᾿Ωδῶν εἰς τὴν ἑβραϊκὴν, ἥτις ἀποκλείεται, ὡς γλώσσα τῶν ᾿Ωδῶν, περισσότερον πάσης ἄλλης.

7. Ἡ Διδασκαλία τῶν ᾿Ωδῶν.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ἐκ τῶν ᾿Ωδῶν ἀπουσιάζουν διδασκαλίαι τινὲς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὡς αὕτη ἀπεκρυσταλλώθη εἰς τὰ βιβλία τῆς Κ.Δ. Τοῦτο ὅμως οὐδεμίαν βαρύνουσαν σημασίαν δύναται νὰ προσλάβῃ, καθ' ὅσον καὶ εἰς πολλὰ βιβλία καὶ αὐτῆς τῆς Κ.Δ. δὲν ἐμφανίζονται διδασκαλίαι, ἀπαντῶσαι εἰς ἄλλα βιβλία αὐτῆς. Ἡ ἐξαρσις καὶ ὁ τονισμὸς μιᾶς θεολογικῆς πτυχῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν τάσεων τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος παραλείπει ἄλλας διδασκαλίας, ὅταν μάλιστα συμβαίη αὐτῶν νὰ εἶναι γνωσταί. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῶν ᾿Ωδῶν, αἵτινες, ἐξυπηρετοῦσαι μίαν ὀρισμένην ἀνάγκην, τονίζουν τὰς διαφόρους ἐπόψεις τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας, αἱ ὁποῖαι ἀνταποκρίνονται εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τιθεμένους στόχους. Θὰ ἠδύνατο μάλιστα νὰ λεχθῆ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν ᾿Ωδῶν τονίζει τόσας θεολογικὰς διδασκαλίας, ὅσαι δὲν ἀπαντῶσιν εἰς μεμονωμένα βιβλία τῆς Γραφῆς. Ὡς θὰ ἴδωμεν δὲ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ᾿Ωδῶν ὁ ἰδεολογικὸς προσανατολισμὸς τοῦ συγγραφέως τοποθετεῖται εἰς ὀλόκληρον τὴν βιβλικὴν παράδοσιν, ἀντλοῦντος τὰς ιδέας του τόσον ἐκ τῆς Παλαιᾶς ὅσον καὶ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐμφανίζοντος ἐν ἀρμονικὸν σύνολον, μίαν σύνθεσιν, προὑποθέτουσαν τὴν θεολογικὴν κληρονομίαν τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Αἱ ιδέαι λ.χ. περὶ Θεοῦ, καὶ δὴ τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, περὶ δημιουργίας, περὶ σαρκώσεως τοῦ Λόγου, περὶ τῆς ἐκ Παρθένου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου, περὶ σχέσεως Θεοῦ καὶ Λόγου, ὡς σχέσεως Πατρὸς-Υἱοῦ, περὶ ἐνοικήσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος εἰς τὸν ἕσω ἄνθρωπον, περὶ τοῦ Σταυροῦ, ὡς τοῦ Τιμίου δένδρου, περὶ τῆς εἰς Ἄδου καθόδου τοῦ Χριστοῦ κ.λπ. τονίζονται μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν ᾿Ωδῶν⁸³. Ἐπίσης ἡ περὶ λυτρώσεως καὶ ἀθανασίας διδασκαλία ἀπαντᾷ εὐρέως εἰς τὰς ᾿Ωδὰς, μὲ προεκτάσεις ἀσυνήθεις καὶ ἀγνώστους εἰς ἄλλα βιβλία. Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργία καὶ καθοδήγησις τοῦ σύμπαντος καὶ τῶν ἀνθρώπων, αἱ ἐννοιαὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ,

83. J. H. Bernard, ἐνθ' ἄν. σ. 25 ἐξ. 30 ἐξ. — A. Mingana, ἐνθ' ἄν., σ. 106. — J. Daniélou, ἐνθ' ἄν., σ. 679-681.

τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ καὶ εὐσπλαγγνίας Του, τῆς χάριτος, τῆς ἀληθείας, τῆ ζωῆς, τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους, τῆς πίστεως κ.λπ. διαρρέουν τὰς ᾿Ωδὰς κατὰ βιβλικὸν τρόπον, πόρρω ἀπέχοντα τῶν αἰρετικῶν αὐτῶν ἀποκλίσεων⁸⁴. Ἐκ τούτων δύναται τις νὰ ἀντιληφθῆ, ὅτι αἱ ᾿Ωδαὶ εἶναι μεστὰὶ θεολογικῆς διδασκαλίας, παρὰ τὸν ἐπικοινωνητικὸν αὐτῶν σκοπὸν καὶ παρὰ τὰς τάσεις τοῦ συγγραφέως, ὅστις διὰ τοῦ ὅλου ἔργου του ζητεῖ νὰ τονίσῃ τὸν θρησκευτικὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐνώσεως τῆς ψυχῆς εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πνευματικῆς τελειότητος καὶ ἀθανασίας. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου καθίσταται προφανὴς καὶ ἐξηγεῖται ὁ πλούσιος συμβολισμὸς καὶ ἡ δαψιλὴς ἀλληγορία, ἅτινα χαρακτηρίζουν τὰς ᾿Ωδὰς, ὡς θέλομεν ἶδει ἐν τῇ ἐρμηνεύᾳ αὐτῶν. Πάντα τὰ ἀνωτέρω καθιστοῦν τὰς ᾿Ωδὰς ἐν πολλοῖς ἐν θεολογικὸν δοκίμιον καὶ ἐν μέσῳ ἐκφράσεως τοῦ μυστικισμοῦ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἐκ τῶν σπικνωτέρων.

8) Αἱ ᾿Ωδαὶ καὶ ἡ Βιβλικὴ Παράδοσις.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς θεολογικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας τῶν ᾿Ωδῶν, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα αὐτῶν εἶναι ὁ βιβλικὸς χαρακτήρ τῆς ὀρολογίας καὶ τῶν ἐκφράσεων καὶ διατυπώσεων αὐτῶν. Βεβαίως στεροῦμεθα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου διὰ μίαν ἀκριβῆ σύγκρισιν τῶν ᾿Ωδῶν πρὸς τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς. Ἡ ἐν ταῖς ᾿Ωδαῖς ὅμως μαρτυρουμένη βαθεῖα βιβλικὴ γνῶσις τοῦ συγγραφέως, τὰ διάφορα ἐκφραστικὰ σχήματα, ἡ παλαιοδιαθηκικὴ καὶ καινοδιαθηκικὴ ὀρολογία, ἐξικνουμένη μέχρι καὶ τοῦ ψαλμικοῦ καὶ λειτουργικοῦ («Ἀλληλούϊα»), συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς, ὅτι βαθεῖα βιβλικὴ γνῶσις καὶ προσκόλλησις εἰς τὰ πρότυπα τῆς Βίβλου χαρακτηρίζουν τὸν συγγραφέα. Βεβαίως δὲν ἔχομεν σαφεῖς παραπομπὰς βιβλικῶν χωρίων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, πλὴν ὅμως ὑπάρχουν λέξεις καὶ φράσεις, αἵτινες ὑπαινίσσονται βιβλικὰ χωρία καὶ ἀποτελοῦν σαφεῖς ἐνδείξεις, ἂν ὄχι ἀποδείξεις, ὅτι ὁ συγγραφεὺς συνθέτει τὰς ᾿Ωδὰς του, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς⁸⁵.

84. F. - M. Braun, "Ἐνθ' ἄν., σ. 224 ἐξ.—Quasten, "Ἐνθ' ἄν., σ. 161 ἐξ.

85. Bernard, "Ἐνθ' ἄν., σ. 26-28. — Mingana, "Ἐνθ' ἄν., σ. 105.

B' KEIMENON — EPMHNEIA

ΩΔΗ 1η

1. Ὁ Κύριος εἶναι ὡς στέφανος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου
καὶ δὲν θὰ ὑπάρχω χωρὶς Αὐτόν.
2. Στέφανος ἀληθείας ἔχει πλεχθῆ δι' ἐμέ
καὶ ἔχει κάμει τοὺς βλαστοὺς σου νὰ ἀξάνουν ἐντός μου.
3. Διότι δὲν εἶναι ὡς μαρανθεὶς στέφανος,
ὅστις δὲν βλαστάνει·
ἀλλὰ Σὺ ζῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου
καὶ Σὺ ἔχεις βλαστήσει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου.
4. Οἱ καρποὶ Σου εἶναι ὄριμοι καὶ τέλειοι,
πλήρεις τῆς σωτηρίας Σου.

Ἡ μικρὰ αὕτη Ὡδὴ δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν συλλογὴν τὴν ἀνακαλυφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ H A R R I S εἰς τὸ συριακὸν χειρόγραφον. Εὐρέθη εἰς τὸ γνωστικὸν ἔργον «Πίστις-Σοφία» ὑπ' ἀριθμ. 19, προφανῶς διότι αὐτῆς προηγούντο οἱ 18 Ψαλμοὶ τοῦ Σολομώντος, τοὺς ὁποίους καὶ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «Πίστις-Σοφία». Ἡ ἀλληγορία καὶ ὁ συμβολισμὸς εἶναι καταφανεῖς εἰς τὴν Ὡδὴν.

Στίχ. 1. Τὸ θέμα τῆς Ὡδῆς εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἥτις, ὡς στέφανος, ἔχει τεθῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πιστοῦ. Ἡ εἰκὼν εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Π.Δ., ἐν ἣ πολλὰκις χρησιμοποιεῖται πρὸς παράστασιν τῆς ἐπιδαψιλεύσεως ἐπὶ τοῦ πιστοῦ τῶν θείων Χαρισμάτων (πρβλ. Ψαλμ. 8:6 «δόξη καὶ τιμῆ ἕστεφάνωσας αὐτόν»· Ψαλμ. 20:4 «ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθων τιμιῶν»· πρβλ. Β' Τιμ. 4:8. Ἰακ. 1:12. Α' Πέτρ. 5:4. Ἀποκ. 2:10. 3:11).

Στίχ. 2. Ὁ Κύριος ἢ ὁ στέφανος τῆς ἀληθείας εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πιστοῦ. Ἐκλαμβάνεται ἡ κεφαλὴ ὡς τὸ κορυφαῖον τμήμα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Εἶναι ἡ εἰκὼν εἰλημμένη καὶ ἐκ τοῦ Παύλου κατὰ τὸν συμβολισμὸν του περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς κεφαλῆς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἄρα σωτῆρος τοῦ σώματος (Ἐφεσ. 5:23). Ὁ συγγραφεὺς δὲν προσδιορίζει ἐγγύτερον τὸ περιεχόμενον τῆς ἀληθείας. Πρόκειται περὶ τῆς ἀληθείας ὡς τῆς

ἀντικειμενικῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων ἢ ὡς τῆς καθοριζούσης τὸν νόμον καὶ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου; Ἐπαγωγικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀλήθεια ταυτίζεται πρὸς τὸν Κύριον, ἐφ' ὅσον Αὐτός, ὡς στέφανος ἀληθείας, ἐπίκειται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πιστοῦ.

Στίχ. 3. Ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὸ *sine qua non* τῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ καὶ τὸ μέσον τῆς σωτηρίας Του. Ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, προσδιοριζομένη ὡς ἀλήθεια, εἶναι θέμα γνωστὸν καὶ ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου (1:14, 17, 4:23, 14:6, 3:33, 8:26, Α' Ἰωάν. 5, 20). Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι «τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας» (Ἰωάν. 14,17, 15:16), ἔργον δὲ αὐτοῦ εἶναι νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς πιστοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (Ἰωάν. 16:13).

Στίχ. 4. Ὁ πιστὸς τῆς Ὁδῆς ἔχει βιώσει τὴν ἀλήθειαν καὶ ὡς καρπὸς τέλειος καὶ ὥριμος ἔχει προέλθει ἢ σωτηρία. Ἄρα δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς παιδαγωγήσεως, ἀλλ' εἰς μίαν κατάστασιν πλήρους σωτηρίας, ἥτις εἶναι καρπὸς τῆς ἐντὸς αὐτοῦ βλαστήσεως καὶ αὐξήσεως τῆς ἀληθείας τοῦ Κυρίου. Ὁ Bernard ("Ενθ' ἀν., σ. 46) ἀναφέρει τὸ Ἰ. Ἄσμα Ἰ. Ἄσμ. 3:11, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ στεφανώσεως τοῦ Σολομῶντος, ἐξ ἧς εἰκόνας πιθανόν, συμπεραίνει οὗτος, αἱ Ὁδαὶ νὰ ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Σολομῶντα. Τοῦτο ὁμως δὲν φαίνεται βάσιμον, μᾶλλον ἢ εἰκὼν ἀναφέρεται πρὸς παράστασιν τῆς ἀληθείας, διακατεχούσης ὅλην τὴν ὑπαρξίν τοῦ πιστοῦ. Ἡ εἰκὼν τοῦ στεφάνου ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰς Ὁδὰς (5:10, 17:1).

ΩΔΗ 2α

Ἐλλείπει.

ΩΔΗ 3η

1. ... Ἐνδύομαι,
2. Καὶ τὰ μέλη του εἶναι μετ' αὐτοῦ
Καὶ ἐπ' αὐτῶν κρέμαμαι,
καὶ Αὐτὸς μὲ ἀγαπᾷ.
3. Διότι δὲν θὰ ἐγνώριζον, πῶς νὰ ἀγαπῶ τὸν Κύριον,
ἐὰν Αὐτὸς δὲν μὲ εἶχεν ἀγαπήσει.
4. Διότι τίς δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν ἀγάπην,
ἐκτὸς ἐκείνου, ὅστις ἀγαπᾶται;

5. Ἀγαπῶ τὸν Ἠγαπημένον,
καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀγαπᾷ Αὐτόν,
6. Καὶ ὅπου εἶναι ἡ ἀνάπαυσις Του,
ἐκεῖ εἶμαι καὶ ἐγὼ ὡσαύτως.
7. Καὶ δὲν θὰ εἶμαι ξένος,
διότι παρὰ τῷ Κυρίῳ, τῷ Ὑψίστῳ καὶ Εὐσπλάγγνῳ,
δὲν ὑπάρχει μνησικακία.
8. Ἐγὼ ἔχω ἐνωθῆ μετ' Αὐτοῦ,
διότι ὁ ἀγαπῶν ἔχει εὖρει τὸν Ἠγαπημένον,
9. Καὶ ἐπειδὴ θὰ ἀγαπῶ Αὐτόν,
Ὅστις εἶναι ὁ Υἱός,
θὰ καταστῶ καὶ ἐγὼ υἱός.
- 10) Διότι, ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι ἠνωμένος μετ' Αὐτοῦ,
ὁ Ὅποιος εἶναι Ἀθάνατος,
θὰ καταστῆ καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἀθάνατος.
11. Καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει εὐφραίνεται εἰς τὴν ζωὴν,
θὰ ζήσῃ.
12. Αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου,
τὸ ὅποιον δὲν ψεύδεται,
καὶ τὸ ὅποιον διδάσκει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τὰς ὁδοὺς Του.
13. Ἐσο σοφὸς καὶ κατανοῶν καὶ ἄγρυπνος.
Ἀλληλοῦτα.

Στίχ. 1. Ἡ ᾠδὴ αὕτη εἶναι ἐλλιπὴς ἐν τῇ ἀρχῇ της. Ὅτι διεσώθη ἐκ τοῦ πρώτου στίχου εἶναι τὸ «ἐνδύομαι», ὅπερ προφανῶς ὑπαινίσσεται τὴν γλῶσσαν τῆς Κ.Δ. καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Παύλου, ὁμιλοῦντος περὶ τῆς ἀπεκδύσεως τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐνδύσεως τοῦ καινοῦ, μεθ' ὄλων αὐτοῦ τῶν προνομίων καὶ χαρισμάτων, ἥτοι τοῦ κατὰ Χριστὸν κτισθέντος (Ρωμ. 13:12, 14. Α' Κορ. 15:53, 54. Β' Κορ. 5:3. Γαλ. 3:27. Ἐφεσ. 4:24, 6:11, 14. Κολ. 3:10, 12. Α' Θεσσ. 5:8. πρβλ. Λουκ. 24:49). Ἡ ἐνδυσις αὕτη τοῦ πιστοῦ ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ἐνωσίν του μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Κυρίου, ὡς τονίζεται εἰς τὸν ἀκολουθοῦντα.

Στίχ. 2. Ἐν αὐτῷ κατὰ τρόπον ζωηρὸν διαζωγραφεῖται ἡ σχέσις Κυρίου - πιστοῦ, ὡς σχέσις ἐνώσεως μελῶν. Ἡ εἰκὼν τῆς Κ. Δ. περὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ, μεθ' ὧν ἐνοῦται ὁ πιστὸς ἐκτίθεται ἐν-

ταῦθα. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἐκδηλον εἶναι τὸ αἶσθημα ἀσφαλείας τοῦ πιστοῦ, ἐκφραζόμενον διὰ τοῦ «κρέμαμαι», καὶ ἡ βεβαιότης του περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου («καὶ αὐτὸς με ἀγαπᾷ»).

Εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας στίχους ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν πιστόν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀρσενίαν τῆς πρὸς τὸν Κύριον ἀγάπης τοῦ πιστοῦ.

Στίχ. 3. Ἡ αὐτοαποκάλυψις τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου διδάσκει τὸν πιστόν πῶς νὰ ἀγαπᾷ τὸν Κύριον καὶ ἡ ἔκφρασις αὕτη τῆς ἀγάπης εἶναι αἰσθητή, ὡς βεβαίῳ ὁ **στίχ. 4,** μόνον ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅστις δέχεται τοὺς κρουνοὺς τῆς. Ἡ φορὰ αὕτη τῆς ἀγάπης εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς Κ.Δ. (Α' Ἰωάν. 4:10, 19). Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον, ἡ δὲ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Ἰωάννην (Α' Ἰωάν. 4:8, 16. πρβλ. Β' Κορ. 13:11).

Στίχ. 5. Ἐνταῦθα ἐν παραλληλισμῷ τῶν μελῶν διατυποῦται ἡ ὅλη ψυχῆ καὶ διανοίᾳ ἀγάπη τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Κύριον, ἥτις δὲν ἔχει θεωρητικὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ πρακτικὸν καὶ οὐσιαστικόν, ὡς φαίνεται κατωτέρω.

Στίχ. 6. Ἀπὸ τοῦ στίχου αὐτοῦ μέχρι καὶ τοῦ 11ου ἐκτίθενται αἱ συνέπειαι τῆς ἀμφιπλεύρου ταύτης ἀγάπης. Ὁ πιστὸς διὰ τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Κύριον εἰσέρχεται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Κυρίου καὶ ἐμπεριπατεῖ καὶ ζῆ ἐν αὐτῇ. Ὁ Bernard (Ἐνθ' ἄν., σ. 47), στηριζόμενος εἰς τὸν Ψαλμ. 22(23):2, ἐκλαμβάνει τὸν ὄρον «ἀνάπαυσις» ὡς σημαίνοντα τὸ Βάπτισμα, συμφώνως βεβαίως καὶ πρὸς τὴν ὅλην αὐτοῦ ἀντιμετώπισιν τῶν Ὁδῶν, ὡς βαπτιστικῶν τοιούτων. Ὁ ὄρος «ἀνάπαυσις» ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰς Ὁδὰς (11:10. 20:8. 26:13. 28:4. 30:2. 36:1. 37:4. 38:4) εἰς τρόπον ὥστε ὁ συγγραφεὺς τῶν Ὁδῶν νὰ ὁμιλῇ περὶ ὧδῶν τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Κυρίου (26:3). Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀπόλυτον. Ὁ ὄρος «ἀνάπαυσις» ἢ «κατάπαυσις», ἀπαντᾷ πλειστάκις ἐν τῇ Π.Δ., ὡς καὶ εἰς τὴν Κ.Δ. καὶ δηλοῖ ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν τὴν περιοχὴν τῆς θείας μακαριότητος ἢ τῆς ἐν πνεύματι παρουσίας τοῦ Κυρίου (Ψαλμ. 131:132):8. Γ' Βασ. 8:56. Β' Παραλ. 6:41. Ἰουδ. 9:8. Ψαλμ. 94(95):11. 131(132):14). Ἡ βαπτιστικὴ συσχέτισις τοῦ «ἀνάπαυσις» καθίσταται δύσκολος καὶ λόγῳ τῶν συμφραζομένων τοῦ ὅλου στίχου, ἔνθα ὁ ποιητὴς ὁμιλεῖ περὶ μονίμου παραμονῆς του εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Κυρίου, ἔννοια, ἥτις συμπληροῦται καὶ ὑπὸ τῶν ἀκολουθούντων στίχων.

Στίχ. 7. Ὁ στίχ. οὗτος ἐπιβεβαίωσι τὴν θέσιν τοῦ πιστοῦ, πλησίον τοῦ Κυρίου, τοῦ Ἰψίστου καὶ Εὐσπλάγχνου. Τὰ ἐπώνυμια τοῦ Κυρίου εἶναι παλαιοδιαθηκικῆς προελεύσεως καὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν μεγαλειότητα τοῦ Κυρίου, ἐν ταύτῳ δὲ καὶ εἰς τὴν ἔναντι τῶν ἀνθρώπων εὐσπλαγγίαν Αὐτοῦ. Ὁ πιστὸς δὲν αἰσθάνεται ξένος, ἀλλ' οἰκεῖος καὶ συμπολίτης τοῦ Κυρίου (πρβλ. Ἐφεσ. 2:19 «ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ ἐστὲ συμπολίται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ»). Ἡ κατάληξις τοῦ στίχου «δὲν ὑπάρχει μνησι-

κακία» σαφῶς ὑπαινίσσεται τὴν ὑπαρξίν ἀμαρτίας, ἣν συγχωρεῖ ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς δὲν εὐσταθεῖ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Grant ("Ενθ', ἀν. σ. 364), ὅτι αἱ Ὁδαὶ δὲν ὁμιλοῦν περὶ ἀμαρτίας, ὡς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Αἱ ἔννοια «ξένος» καὶ «μνησικακία» εἶναι δηλωτικαὶ ἀποστάσεως μεταξὺ ἀνθρώπου-Θεοῦ, ὡς ἀποτελέσματος ἀμαρτίας ἢ ἀγνοίας.

Στίχ. 8. Ὁ ποιητῆς προοδευτικῶς παριστᾷ τοὺς βαθμοὺς τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας. Ἀγαπηθεὶς ὁ πιστὸς ὑπὸ τοῦ Κυρίου: (1) μεταβιβάζεται εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Κυρίου· (2) Παύει νὰ εἶναι ξένος καὶ καθίσταται οἰκίῳ· (3) Ἐν τῷ προκειμένῳ στίχῳ ἐν μυστικῇ ἐννοίᾳ ἐπιτελεῖται ἔνωσης πιστοῦ καὶ Κυρίου, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ὑπὸ τοῦ ἀγαπῶντος ἀνευρέσεως τοῦ Ἠγαπημένου. Ἡ ἔνωσης βεβαίως δὲν ἀπολήγει εἰς ἀφομοίωσιν καὶ ἀφανισμόν τῆς προσωπικότητος τοῦ πιστοῦ, ἀλλ' εἰς ἐνσυνείδητον συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς θείας δόξης. Δὲν ἀναφέρονται ἐνταῦθα τὰ μέσα τῆς τοιαύτης ἐνώσεως, ἐκτὸς τῆς βασικῆς προϋποθέσεως τῆς ἀγάπης, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν πόλον ἐλξέως πρὸς τὴν θείαν ζωὴν. Ἡ ἔνωσης δὲν παρίσταται ὡς δυνητικῆ, ἀλλ' ὡς τετελεσμένον γεγονός, μαρτυροῦν εἰς τὴν ὠλοκληρωμένην πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ πιστοῦ.

Στίχ. 9. Ἡ ἔνωσης, περὶ ἧς ὁμιλεῖ ὁ προηγούμενος στίχος, συνπάγεται καὶ τὴν θείαν υἰοθεσίαν, ἣν ἀποκτᾷ ὁ πιστὸς ἀγαπῶν τὸν Υἱόν. Ἡ θρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα εἶναι καθαρῶς καινοδιαθηκική, ἀναφερομένη εἰς τὴν διὰ τοῦ Υἱοῦ ἀπόκτησιν τῆς θείας υἰοθεσίας καὶ τῆς συγχληρονομίας μετ' Αὐτοῦ τῆς οὐρανόθεν ζωῆς καὶ βασιλείας (Γαλ. 4:5-7. 3:26. Ρωμ. 8:14. Ἐβρ. 2:10). Ἡ υἰοθεσία δὲν εἶναι ἀπλῶς μεταφυσικὴ κατάστασις τοῦ πιστοῦ, ἀλλὰ πραγματοῦται ἀφ' ἧς στιγμῆς οὗτος ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν καὶ ἐνοῦται μετ' Αὐτοῦ ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ.

Στίχ. 10. Ἡ ἀποκορύφωσις τῆς οἰκειώσεως, τῆς ἐνώσεως καὶ υἰοθεσίας εἶναι ἡ ἀθανασία, ἣν διασφαλίζει εἰς τὸν πιστὸν ἢ μετὰ τοῦ Υἱοῦ ἔνωσης. Ὁ πιστὸς μετέχει τῆς ἀθανασίας ἐν χρόνῳ, ὡν ἠνωμένος μετὰ τοῦ ἀθανάτου Υἱοῦ. Τὸ αἰώνιον τῆς ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ, σαφῶς μαρτυρούμενον ἐνταῦθα, ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν Κ.Δ., ἐπαναλαμβάνεται δὲ πολλάκις εἰς τὰς Ὁδὰς. Ἡ τελικὴ λοιπὸν κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ ἡ αἰωνία ζωὴ, περὶ ἧς ὁμιλεῖ ὁ ἐπόμενος στίχος.

Στίχ. 11. Ὁ στίχ. οὗτος ὑπὸ τοῦ H a r r i s διορθοῦται ὡς ἐξῆς: («ἐκεῖνος, ὅστις εὐφραίνεται εἰς τὸν Ζῶντα) προσαρμοζόμενος πρὸς τὸ Ἀποκαλ. 1:18. Ὁ B e r n a r d ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις δὲν ἀπετέλει μέρος τοῦ συριακοῦ Κανόνος κατ' ἀρχάς. Νομίζομεν ὅτι, ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ κείμενον, ἡ ἔννοια εἶναι ἡ αὐτή, ἐφ' ὅσον ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ ζωὴ κατὰ σαφῆ διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. (Ἰωάν. 11:25. 14:6. Κολ. 3:3. Α' Ἰωάν. 1:1. 5:12,20).

Στίχ. 12. Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, τὸ ἀψευδὲς καὶ ἀλάθητον, τὸ ὁποῖον διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους τὰς ὁδοὺς

τοῦ Κυρίου, πρὸς κατόρθωσιν βίου καὶ ἀρετῆς. Διὰ τοῦ στίχ. τούτου μεταφερόμεθα εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ τὴν κατευθυντήριον δύναμιν διὰ τοὺς πιστοὺς. Οὐχὶ εἰς παλαιοδιαθηκικὴν ἐποχὴν, ἐφ' ὅσον ἡ ᾿Ωδὴ ὁμιλεῖ περὶ Ἰησοῦ, αἰωνίου ζωῆς, πνευματικῆς ἐνώσεως κ.λ.π. Μᾶλλον ἀναφέρεται εἰς μεταποστολικὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν καὶ ἡ τελευταία μαρτυρία τῶν αὐτοπτῶν μαρτύρων τοῦ Λόγου γενομένων ἔχει ἐκλείψει. Τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ στίχου νομιζομεν συμφωνεῖ πρὸς τὰ περὶ Παρακλήτου χωρία τοῦ Ἰωάννου (Ἰωάν. 14:16-17, 26. 15:26. 16:7,13), ὅστις Παράκλητος εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, διαστελλόμενον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης (Ἄ' Ἰωάν. 4:6. 5:6) καὶ ὁδηγεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν καὶ διδάσκει αὐτοὺς πάντα. Ὑπαινίσσεται ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα αἰρετικὰς διδασκαλίας; Δὲν ἀποκλείεται, ἐφ' ὅσον ἀναγκάζεται νὰ τονίσῃ, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου δὲν ψεύδεται. Δὲν ἀποκλείεται ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα νὰ ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Κυρίου πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων.

Στίχ. 13. Ὁ ποιητὴς καταλήγει δι' ἀποστροφῆς πρὸς τὸν ἀναγνώστην παρακινῶν αὐτὸν διὰ σύνεσιν, κατανόησιν καὶ ἐργήγορσιν καὶ κλείων τὴν ὅλην ᾿Ωδὴν διὰ τῆς ἐβραϊκῆς ἐπιδου Ἰαλληλοῦία, ἥτις ἐπαναλαμβάνεται εἰς ὅλας τὰς ᾿Ωδάς, πλὴν τῆς 1ης καὶ τῆς 27ης. Ἡ ἐπιδου μαρτυρεῖ τὸν ἔντονον Ἰουδαϊκὸν χαρακτῆρα, ὄντα ἄγνωστον εἰς τὰ γνωστικὰ συστήματα, τὰ ὀξέως ἀντιϊουδαϊκά, καὶ τὸν λειτουργικὸν χαρακτῆρα τῶν ᾿Ωδῶν.

(Συνεχίζεται)